

TURISTASÁGI, FÜRDŐÜGYI és NÉPRAJZI FOLYÓIRAT.

AZ ERDÉLYRÉSZI KÁRPÁT-EGYESÜLET ÉRTESÍTŐJE.

BCU Cluj / Central University Library Cluj
BETHLEN BÁLINT GRÓF.

— Egyesületünk elnöke. —

Mikor 1891-ben megindította az E. M. K. E. az Erdélyrészi Kárpát-Egyesület megalakítását, nagy zavarban volt, mert nem kapott az egyesület élére elnököt.

Tényleg olyan emberünk az erdélyi részben nem volt, ki mert volna egy ily egészen új irányu egyesület élére állni, azt sikerre segíteni és különösen oly szellemben vezetni, mely békés és vonzó hatásával nem csak szorosán véve közgazdasági, de nemzeti szempontból is érvényesüljön. Szerencsés választás volt tehát *Bethlen* Bálint grófnak megnyerése az ügynek, mert róla mindenki tudja, hogy a hazafias eszméknek lelkes, buzgó és kipróbált hive.

Mindenesetre nehéz volt különösen a kezdet, olyan tisztikara lévén az egyesületnek, mely a Kárpát-kérdés-

ben teljesen tájékozatlan volt. Mindamellett az elnök erős kézzel, irányt mutatólag folyt be az ügyvezetésbe, majdnem minden gyűlésen ő elnökölt és lassanként oda jutottunk, hogy az E. K. E. immár vezére lett a hasonló egyesületeknek.

A nagy-enyedi választó kerület 1892-ben orsz. képviselővé választotta elnökünket és e minőségében is minden befolyását egyesületünk érdekében hasznosította. A kormányhoz intézett kéréseinknek ő a szószólója és több ízben küldöttséget is vezetett az egyes szakminiszterekhez. Ennek eredménye, hogy portomentességet élvezünk, hogy a menedékházak építésénél segílyt kapunk és kiadványaink a hatósági könyvtárak részére megrendeltetnek és minden téren érezzük a kormány tagjainak lekötelező támogatását.

Modora a tagokkal és tisztikarral szemben szives és megnyerő. Különösen jó hatással van, hogy kirándulások alkalmával a multságokban élénk részt vesz. Mint szónok kevés szavu, de gondolatokban tartalmas és kényes helyzetekben is szerencsésen oldja meg a kérdéseket.

Született 1856-ban és így még sokat remélhet tőle az egyesület. Életrajzi adataiból kiemeljük, hogy gymnasiumi tanulmányait Budapesten a ref. főiskolában végezte, azután Zürichben tanult és később Bécsben végezte a jogot. Beutazta Svájcot, Olasz-, Francia- és Németországot.

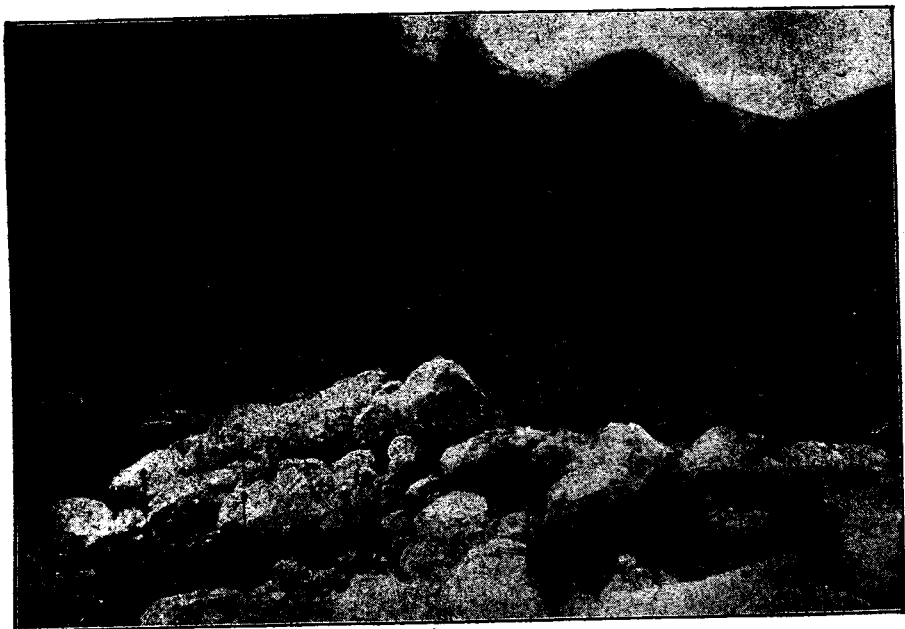
SKERISORAI KIRÁNDULÁS.

I.

A pamiri fensik.

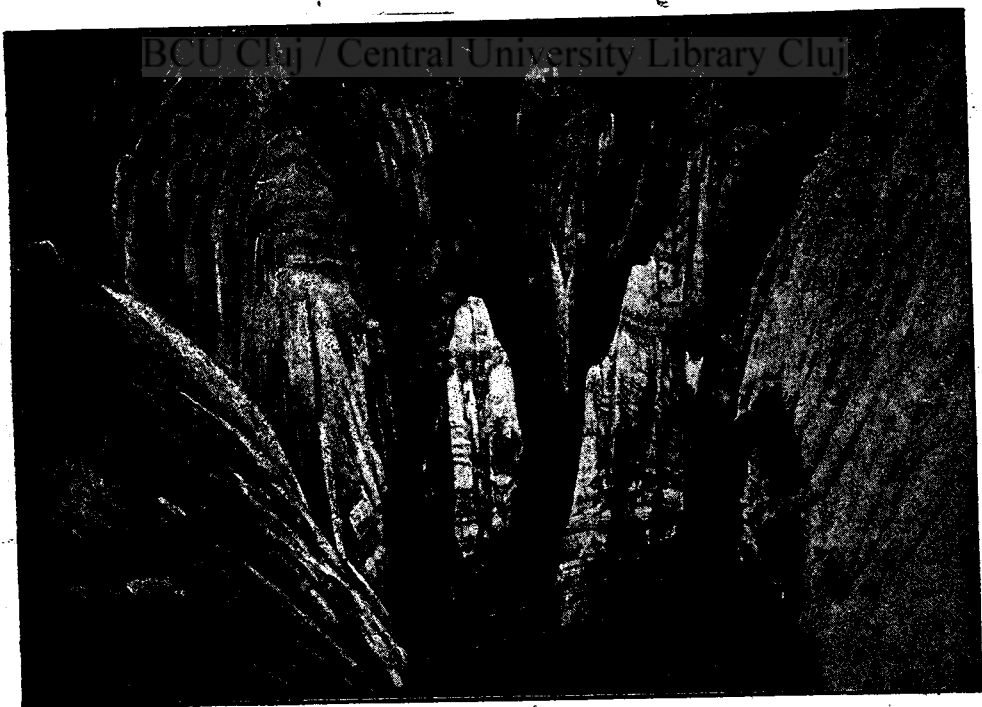
Irta: *Sándor József.*

Pamir egy fensik Ázsiában az angol India fölött. A néprajz a „világ födelé“-nek nevezi. A ki ide jut, könnyü szerepe lesz leszálania Indiába. Ide jutott az orosz. Itt van tehát ebben a pillanatban a világ békéje kulcsa. Mert India birtokához viszonyitva rendeződik

Turi hasadék.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Tordai aknafürdő.

be az angol politika. E szerint jár el a keleten, a törököknél, a balkáni népeknél, hogy az oroszoknak itt bajt és nekünk alkalmatlanságot csináljon.

De nem akarok én külügyi cikket írni. A mi Pamirunkról akarok szólni. A világ teteje minálunk az Alföld és székelység magyar néptengere közt fekvő belhegység: a Bihar-, Ércz-hegység és gyalui havas. Ha egyszer az orosz ide belopja magát, innen ép úgy fog nyugtalanítani minket, mint Indiával teszi. És belophatja magát úgy, mint az Athoshegyi zárda belsejével tette. Ez a zárda a Balkán déli csúcsán jámbor köldöknéző barátok lakása volt a múlt évig. Most a barátok Oroszországban vannak, a zárda falái közt pedig barát-ruhába bujtatott orosz tisztek lakoznak. És ez végbe ment Európa tudta nélkül.

Ma belhegységünkben jámbor mócz és mokány lakozik. Panasza csak az ellen van, hogy a kincstári erdőkben szabadon nem írthat, pedig a saját jövője érdekében is van, hogy ezt ne tegye. Ez a jámbor nép, a mócz, *Hunfalvy* szerint egykor székely volt, vagy legalább is szűrődve van székelylyel. — *Batthyányi* gróf gyulafehérvári püspök följegyzései szerint sok magyar olvadt föl a móczban. Ezek az oláhok java, a móczok. *Moldován* Gergely dr. apróra ismerteti őket.

Ebből a hangból kezdtem gondolkozásomat a „Memorandum-pör“ tárgyalása előtt. Most azonban nem folytatom. Most nem nézem azt: oláh-e, székely-e a mócz? — csak azt látom, hogy ember, polgártársam és jó anyag arra, hogy *fölfedezzük* és megnyerjük a jövőnek.

Lakóhelye gyönyörű klimatikus vidék, csupa betegeknek való. Oly szép a móczvidék és oly egészséges, hogy lakói, ha börtönbe kerülnek, egy év alatt mellbajban vesznek el, anynyira hozzászoktak a szabadsághoz és a jóhoz, a mi a természetet illeti.

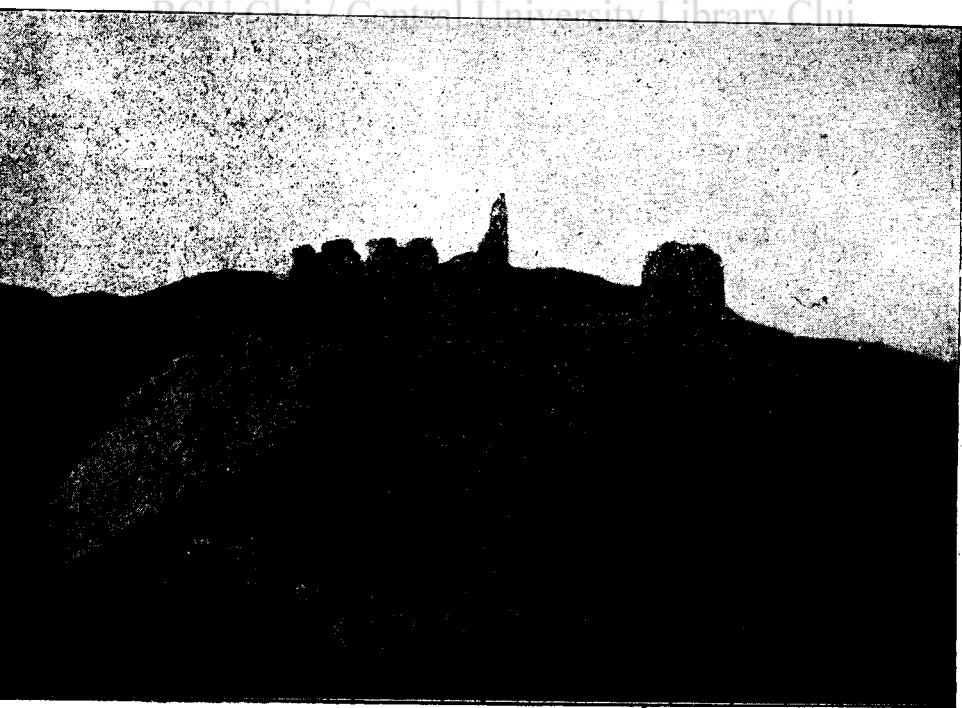
Ezt a népet keressük föl az E. M. K. E. jun. 3-kán Tordán tartandó közgyűlése alkalmából.

Forduljunk el a politikától és gondoljunk az emberre, a művelődésre és gazdasági fejlődésre. Keressük a szegény népet, hogy biztosítsuk a szívét.

Induljon egyszerre és egyidejűleg egy-egy karaván Nagyváradról, Kolozsvárról, Tordáról, Abrudbányáról és találkozzunk egyszerre a tetőn. Mióta ezt az országot elfoglaltuk, az első ilyen felfedezési ut lesz ez. Csatázni ide föl sem járt emberi lábnyom. Ezt a területet hozzuk le Európába, mert most azon kívül van. Köröskörül a hegy-

Tordahasadék a déli végén.

Torozkó-szentgyörgyi vár rom.

ség lábainál vannak : Nagyvárad, Kolozsvár, Torda, maga a hegység az ország belsejében reánk nézve új terület.

A Kárpát-egyesület a „Memorandum-pör“ alkalmából fehér szalagot tűzött mellére, hogy jelezze a békét és közeledést. Odaállott az indulat és szenvedély közé, mint fehér galamb. A város zaja azonban fölrepítette ezt a szelid állatot. Vajjon így bánik-e vele az erdő magánya is? Kísértsük meg. Közeledjünk a néphez.

Miért ne keletkezhetnének a mőcz vidéken idővel gyárok, ezek alapján jobb közlekedési eszközök, melyek a népnek kenyeret és jólétet adhatnak. A turista lába nyomán miért ne keletkezhessek újabb kultúra?

Próbáljuk meg.

Én a békéről, barátságról, jóakaratról mindig azt tartottam, az Isten is segíti. Járjunk ezen az úton is, ahol lehet.

Erre a nép az anyag.

Azért tartom én a turistaságot miná'unk magasabb rendű eszmék hordozójának is.

De nem folytatom. Az eszmét csak lancirozni, a hangulatot fölkelteni akartam.

Toborozni kell a kirándulásra egy társaságot. Nem kell ide semmi szervezés, csak jóakarát, utánjárás és vállalkozó kedv.

II.

Kirándulás a Biharhegységbe.

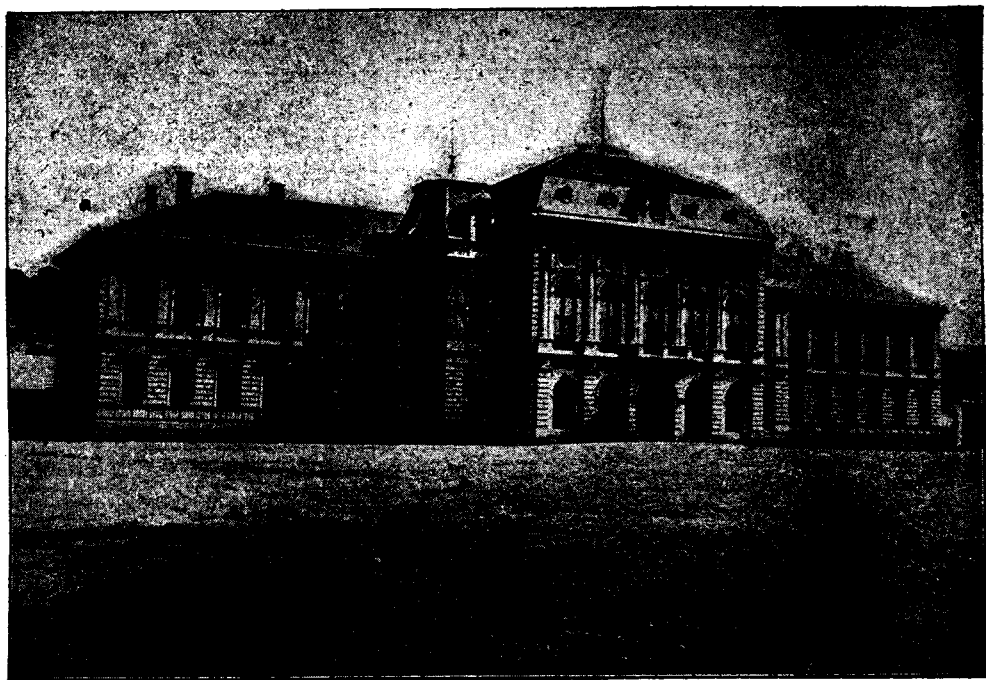
Irta: *K. Nagy Sándor.*

Mindig nagy bajunk volt s most is az, hogy a kedvező alkalmat nem tudjuk felhasználni arra, hogy hegyvidéki szépségeinket és nevezetességeit tanulmányozzuk s ismertessük.

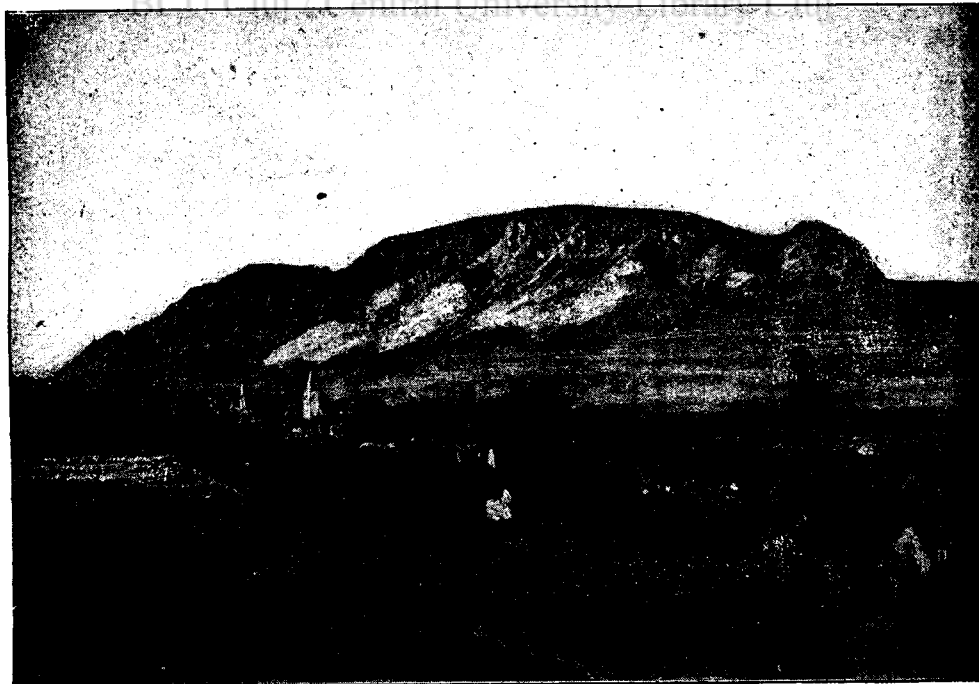
Pedig be kell látni, hogy hegyeinkben kincsek rejlenek, melyeknek kiaknázása nem egyeseknek, hanem az illető vidéknek, sőt az országnak érdeke.

Magunk is jobban érdeklődünk a távoli, s még inkább a külföldi hegyek és tájak, mint a sajátjaink iránt, melyeket az Isten oly sok természeti pompával és kincscsel halmozott el.

Mert ugyan az ország melyik részében van hasonló terjedelmű területen több természeti szépség és nevezetesség összehalmozva, mint ebben a mi gyönyörűséges áldott szép Biharvármegyénkben, mely kicsiben

Vármegyeház Tordán.

A toroczói Székelykő.

feltünteteti hazánk egész hű képét: a folyókat (Duna helyett a Sebes-Kőrös, Tisza helyett a Berettyó, a Dráva helyett a Fekete-Kőrös); az ország czimerében előforduló három hegycsucst (Tátra helyett a nagy Bihar (Kukurbeta), Fáttra helyett az öreg Bihar, a Mátra helyett a Zanoga); a fenyveseket (Rézbánya, Petrász, Damos, Remecz vidékén), a barlangokat (a Sebes- és Fekete Kőrös közt) stb.; sőt hogy a tavakban se legyen teljes hiány, ott van a petrászi havasok ős fenyves (a Teu fana di fundu) és a Bihar gerinczén a Zanoga-tó.

Bizony-bizony, van a mi megyénkben sok látni és megismerni való, még akkor is, ha figyelmen kívül akarnánk hagyni — a mit nem szabad — a hegyeinkben rejlő értékes ásványokat (Vashóh vidékén és Dámoson); a temérdek vaskövet (Petrász, Alsó-Poeny vidékén), a barna vaskő (mangán oxyd) telepeket (Vaskóh és Rézbánya vidékén), az ezüst, réz, ón érczet (Rézbánya vidékén), a kőszén, porcellán-föld, agyag, mészrétegeket stb.

És hogy mindezek nagyobb része még mindig az ismeretlenség homályában rejtőzik: akkor bizony magunk vagyunk az oka, hogy nem igyekezzünk feltárni, az utazók, vagy szakemberek érdeklődését felkölteni s utjokat ideirányítani.

Most megint elérkezik nemsokára a nyár, az az idő, midőn az utazók utra kelnek.

Legyünk rajta, hogy szép hegyeink csendes magányában is keressenek és találjanak üdülést azok, a kik arra vágyakoznak. Hiszen a ki megismerkedik hegyeinkkel, az meg fogja kedvelni azokat.

Különösen egy ritka kedvező alkalom kínálkozik most a jövő hó első hetében arra, hogy magunk egy pompás kirándulást tehezzünk megyénk legfelségesebb délkeleti szegletébe s megmutassuk annak szépségeit és nevezetességeit a természetkedvelők olyan csoportjának, a melynek tagjai szét fogják annak hírét vinni az egész országban és ismertté teszik mindenfelé.

Minden ujság-olvasó tudja ugyanis, hogy a magyar nemzeti eszme tömör phalanxa: az Erdélyrészi Közművelődési Egyesület tagjai a jövő hó első napjaiban a sziklahasadékaról és sóbányájáról világhírű Tordán nagy ünnepies közgyűlést tartanak s Jósika szülőházát emléktáblával jelölik meg.

Ez ünnepély után az abban résztvevők az *Erdélyrészi Kárpát-Egyesület* kezdeményezésére nagy kirándulást terveznek a Bihar-hegységbe, hogy ennek keleti oldalán megtekintsék a skerisorai jégbarlangot.

Tőlünk függ, hogy az a nagy kiránduló társaság átlépje a felséges Bihar magas gerinczét, lejjön Rézbányára, megnézve ott a

A Tordahasadék északi vége.

művelés alatt álló bányákat, a Bihar-kaput (Portale), a Fekete-Körös eredetének sziklabarlangját, — valamint a Rézbánya szomszédságában lévő csepkőbarlangok nagy csoportját: a felséges József-főherceg-barlangot, a segyestyeli sziklahasadékot (mely utánzata a tordai hasadéknak), a nagyterjedelmű Albrecht-barlangot, a fonácjai, kiskohi barlangot, a rettenetesen szép Csetátye barlangot, a lovağvár alakú Baya-sziklát, — a petrászi havasokon: a Galbina-jégbarlangot, a viszhangzó Greitor-sziklát, az ős-állcsontokkal telt Oncsásza-barlangot stb. — Vaskóh mellett a csodálatos kalugeri dagadó és magába visszaterő forrást (Isbuk) és a szohodoli hatalmas üreget, a kimpji, kollester márványtelepeket stb.

Használjuk fel ezt az alkalmat, hogy erdélyi testvéreink és az ő vendégeik átjöjjenek hozzánk s ismerjék meg a mi hegyeinket!

Találjunk ki módot, hogy alkalmuk legyen átjöni.

Mily szép lenne, ha akkorra tudnánk rendezni egy nagy kirándulást a Bihar-hegységbe, mikor annak keleti oldalán az erdélyiek lelkesült csapatja megjelenik! Mily nagyszerű lenne ott várni a nagy Bihar csucsán az Aranyos és Szamos völgyén feljövő erdélyi testvéreinket. És onnan együtt indulni természeti nevezetességeinek meglátogatására!

Szervezkedjenek a természetkedvelők s erdélyiekkel együtt tegyenek egy nagyobb kirándulást a Bihar-hegységbe!

(Nagy-Várad.)

III.

A kirándulás sorrendje.

Az E. M. K. E.-nek június 3-án tartandó nagy közgyűlése és a báró Jósika Miklós születésházának emléktáblával leendő megjelölése alkalmával egyesületünk Tordáról, Kolozsvárról, Nagy-Vára dról és Abrudbányáról kiindulólág nagy kirándulást rendez, melynek sorrendje a következő:

1. *Június hó 3-án* E. M. K. E. közgyűlés és Jósika Miklós br. emléktáblájának leleplezése Tordán.

2. *Június hó 4-én* reggel 7 órakor az Erdélyrészi Kárpát-Egyesület utasítása és vezetése alatt társas kirándulás: a *Torda-hasadékhoz*, annak megtekintése, az ujonnan épített menedékház átadása és átvétele; turista villásreggeli; onnan d. u. 2 órakor indulás Toroczkóra, a székelykő és toroczkó-szentgyörgyi vár-rom megtekintése, a népviselet bemutatása; este 8 órakor vacsora és meghálás.

3. *Június hó 5-én* reggel 7 órakor indulás a havasi kirándulásra,

Tordahasadék belseje

Offenbányán villásreggeli és az ércz zuzók megtekintése, tovább utazás, estve megérkezés Topánfalvára, elszállásolás, 8 órakor vacsora és meghálás.

4. *Junius hó 6-án* reggeli 6 órakor indulás Skerisorára, 11 órakor megérkezés a jégbarlanghoz, a Kolozsvárról, Nagyváradról, Abrudbányáról jövő kirándulókka találkozás és villásreggeli, utána a jégbarlang megtekintése, visszatérés a községbe, vacsora és meghálás.

5. *Junius 7-én* reggel 6 órakor indulás vissza Topánfalvára, megérkezés után villásreggeli, tovább utazás Verespatakra, honnan az aranybányák, a Csetátye és a Detonáta megtekintése után a Torda felé jövőknek visszatérés Topánfalvára, a tovább menőknek Abrudbányára, meghálás és másnapon 3-án haza utazás.

Részvételi jegyek ára a kocsi bérek, ételmezés, meghálás és hátsó tavak költségét is beleértve, Tordától és vissza személyenként 35 frt, mely összeg a *jelentkezéssel egyidejűleg befizetendő*; kik csak a tordai hasadékba és Toroczkóra szándékoznak 6 frtot fizetnek; kik pedig saját kocsijokkal jönnek, kocsi bért nem fizetnek. A Kolozsvártól, Nagyváradtól és Abrudbányától kiinduló társaság programját a jelentkezések szerint később állapítjuk meg. Jelentkezhetni lehet az egyesület főtitkári hivatalában Kolozsvárt.

A vasuti vonatok közlekedése.

Indulás Budapestről: gyorsvonat este 9 óra 15 percz; személyvonat reggel 8 óra 25 p. — *Érkezés* Aranyos-Gyéresre: gyorsvonat reggel 7 óra 27 percz; személyvonat este 10 óra 08 percz.

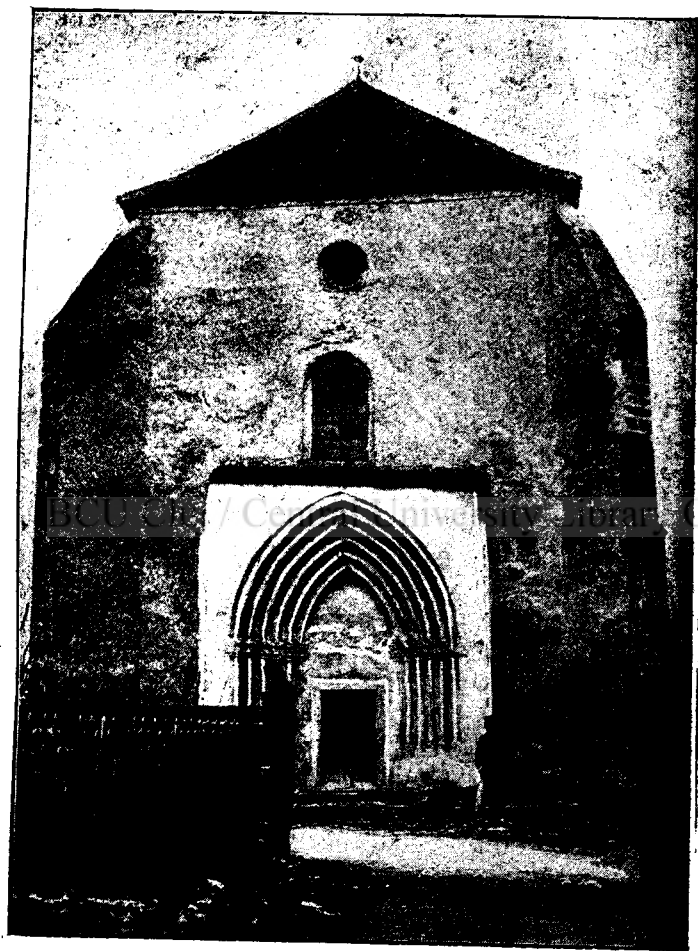
Indulás Brassóból: gyorsvonat d. u. 2 óra 18 percz; személyvonat este 7 óra 43 percz. *Érkezés* Aranyos-Gyéresre: gyorsvonat este 9 óra 22 percz; személyvonat reggel 5 óra 15 percz.

Indulás Aranyos-Gyéresről: személyvonat reggel 7 óra 33 percz; személyvonat este 10 óra 17 p. *Érkezés* Tordára: személyvonat reggel 7 óra 53 percz; személyvonat este 10 óra 37 percz.

Indulás Tordáról:

Budapest felé: reggel 4 óra 50 percz; d. u. 3 óra 10 percz; este 8 óra 52 percz.

Brassó felé: ugyanezen időben.

Ref. templom Ó-Tordán.

A KORONDI FÜRDŐ.

Irta: *Hankó Vilmos dr.*

— Két képmelléklettel. —

Az erdélyi részeket azzal a tömérdek kincscsel, melyet a jótékony természet áldott földjében felhalmozott úgy képzelem, mint a mesebeli dúsgazdagot, ki tengernyi sok aranya és drágaköve mellett csaknem éhen veszett.

A természet kincsei kiaknázatlanul, parlagon hevernek itten; ehhez képest azután Erdély ipara is pang, bányászata fejletlen, népe szegény, fürdői, ásványvizei részben ismeretlenek, részben mellőzöttek a külföldi, sokszor csekélyebb értékű vizek kedvéért.

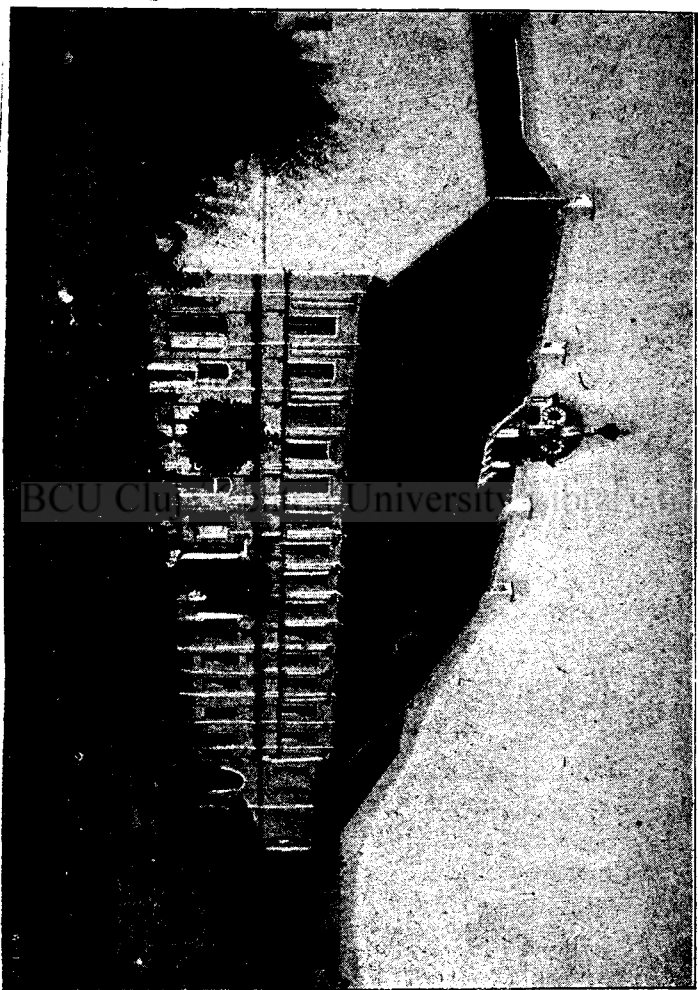
A természet kincseit a kiaknázás szempontjából osztályozva, a fürdőket, ásványvizeket okvetlenül az utolsó helyre kell állítanunk; pedig a fürdőket észszerű kezelésével, a fürdőzők jogos igényeinek kielégítésével gyümölcsözőbbekké lehet tenni a termőföldnél, az erdőnél, az aranybányánál. Az a sok százezer ember, mely Németország fürdőiben gyógyulást keres: költekezéssel a fürdőt, tulajdonosát s a fürdő környékét sok millióval gyarapítja. Milyen kimeríthetetlen forrása lehetne a meggazdagodásnak az a sok fürdő- és ásványviz Erdélyben?

A sok méltatlanul mellőzött erdélyi fürdő közül bemutatok egyet: a nagy jövőre hivatott *korondi fürdőt*. Méltó reá, hogy a közönség megismerje és felkarolja.

A korondi fürdő: „Erdély Gleichenbergje,“ Udvarhely megyében, a Korond vizének völgyében terül el 534 méter magasan, a tenger színe felett. A fürdő utolsó vasuti állomása Székely-Udvarhely; innen 5—6 frtért kényelmes bérkocsi szállítja Korondra a vendéget. A kocsiút 3 órát tart.

A falutól egy negyed óra távolságra eső fürdő felett a *Firtos* emeli fel váromladékkal ékes szikla fejét. A fürdő-teleppel szemben egy nagy részt fenyvesekkel borított hegy vonul el; közepén a *Hollókő*, egy viruló zöld erdőbe ékelt hatalmas sziklaszál. A két hegység között kanyarog a Korond vize tova.

A fürdő-telep a víz balpartján, a hegy alján és a hegyoldalon terül el; felette szép cserjés. A telep középpontja a fákkal, fenyőcsoportokkal, virágokkal díszített csinos *sétatér*. A sétatér kellemes házacskák szegélyezik. Itt van az étkező termekkel, báli helyiségekkel s néhány lakószobával ellátott nagyvendéglő is. A többi lakóház a sétatér fölött, a hegyoldalon van szétszórva. A sétatérből kinyúló sétautak a házak között kanyarogva átfutják az egész fürdőt, egész a vad-

Városház Tordán.

virágoktól illatos mezőkig. A fürdőt körülvevő magas hegyek minden kellemetlen levegőáramlást visszatartanak. A levegő enyhe, portól mentes, kellemes meleg.

A korondi *Főkút* vize a telep délnyugati részén, árnyékos fák-tól körülvett helyen buzog fel; ezt ott helyben fejt meleg kecsketejjel isszák a mellbetegek. A főkúttól néhány lépésnyire vannak a *fürdőforrások*; mindkettő vasas savanyu víz. Egyik forrás a kőmedenczébe foglalt két tágas tükörfürdőt táplálja, a másik a meleg fürdőket látja el vízzel. E források hőmérséklete 12° C.

A fürdővel szemben levő hegyoldalon egy bő vizű, savanyu, sós forrás fakad. A 17-5 hő fokú viz ize erősen sós, gyantás szagu, tej-fehér színű, szénsavban igen gazdag. Levezetett vizét az ujonnan épített diszes tükörfürdőben és a meleg fürdőházban értékesítik.

A korondi fürdő most két éve *Gáspár* Gyula birtokába ment át, ki azt leljesen újjá alakította. A Főkutat a legtökéletesebb Oelhofer-féle emelőgéppel látta el, a parkot 50,000 fenyő elültetésével nagyobbította, a régi lakóházakat átalakította, s több ujat emelt. Éietrealósága, munkakedve, hivatottsága kezesség arra, hogy birtokában a fürdő fel fog virágozni. Ő a közönségtől nemcsak vár, de azért a mit kap, nyujt is tisztességes ellátást, kényelmet. Mit a fürdőbe fektetett nem akarja a vendégektől 1—2 év alatt kipróbálni; egyelőre megelégszik a legszerényebb jövedelemmel, mert mint realis üzletember tudja, hogy a jövedelem a befektetés arányában fokozatosan növekedni fog.

A korondi vizeket *Hankó* Vilmos dr. elemezte. Az elemzés eredményéhez képest 1 liter vízben van:

A Főkút vizében:

Calciumbicarbonát	1.3551 s. r.
Natriumbicarbonát	0.3352 „
Magnesiumbicarbonát	0.2250 „
Chlormagnesium	0.1811 „
Chlornatrium	0.0819 „
Calciumsulfát	0.0680 „
Vasbicarbonat	0.0537 „
Kaliumbicarbonát	0.0287 „
Manganbicarbonát	0.0125 „
Chlorlithium	0.0072 „
Natriumsulfát	0.0016 „
Kovaszav	0.0499 „
összesen:	2.3999 s. r.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Szabad szénsav	2.415 „
Térfogata	1073.0 kem.
Hőmérséklet	12° C.

A Sósforrás vizében:

Konyhasó	13.6137 s. r.
Calciumsulfát	1.1415 „
Magnesiumbicarbonát	0.5219 „
Natriumsulfát	0.3700 „
Chlormagnesium	0.1756 „
Vasbicarbonát	0.1331 „
Natriumbicarbonát	0.1238 „
Calciumbicarbonát	0.1117 „
Manganbicarbonát	0.0177 „
Chlorcalium	0.0153 „
Chlorlitium	0.0012 „
Kovasav	0.0635 „

összesen: . 156.2899 s. r.

Szabad szénsav	1.0012 „
Térfogata	507.9 kem.
Hőmérséklet	18° C.

BCS-Cluj / Central University Library Cluj

A korondi *Főkút* vize a legértékesebb savanyu vizek egyike, mely mely még a hirneves schwalbachi mellett is megállja helyét. A vízben a vasbicarbonáton kívül lényeges alkotórészek: a szabad szénsav, a nátrium és magnesiumbicarbonát. Az orvosok sikerrel használhatják mindazon esetekben, melyekben a szénsavban és nátriumbicarbonatban gazdag vasas vizek javalva vannak. A korondi víznek a vasas vizek legtöbbje felett elsőbbséget ad az a körülmény, hogy a vas- és a többi bicarbonátnak egymáshoz való viszonya olyan, hogy a vérszegénységben és más bajokban szenvedők emésztésének megzavarásától nincs mit tartani. A korondi víz ezenkívül, mint asztali- és üdítő víz is kitűnő.

A *sósforrás* vize pedig nagyon érdekes és értékes sósvíz, a melyben a konyhasón kívül fontos alkotórészek: a sósvizekben szokatlan sok szabad szénsav, a vas- és nátriumbicarbonát.

A *Főkút* vízének hatása tüdő- és lélekzési bajokban a csodával határos. Nem egyszer történt, hogy Gleichenbergből reménytelenül elbocsátott tüdőbetegek Korondon teljesen felépültek. Ezen vizet még vérszegények, gyomorhajosok, csontbetegségben sinlődő gyermekek is nagy sikerrel használják. A fürdők használata után pedig leginkább a

csúzos- és köszvényes betegségek, aranyeres bajok, izzadmányok, görvélýkor és bőrbántalmak gyógyulnak.

A fürdő telepen lévő 12 házban összesen 85 szoba áll a vendégek rendelkezésére. A szobák berendezése egyszerű, de kényelmes. Az egyes szobák napi ára 50 kr;—1 frt 60 kr. szolgálat, 10 kr. Az étkezés a vendéglő tágas éttermében, vagy a terrazon étlap szerint történik. Reggeli, ebéd, vacsora 1 frt 20 kr. A vendéglős konyhája, pinczéje ez orvos szigorú felügyelete alatt áll. A gyógyítódíj 4 frt. Zenedíj 2 frt.

Gyógyító tényezők még Korondon a meleg kecsketej, a franzensbadi és a vásártelki moórfürdő.

Kiránduló helyek: az 1070 méter magas *Firtos-hegy*, Firtos várának omladékával. A tíz percznyi távolságra eső *Arcsó-liget* gyönyörű lombos fákkal, pihenő helyekkel. *Parajd*, gazdag sóbányáival és gyűjtőfa gyárával. A fürdőről 15 percznyi távolságra van a *Csiga-hegy*, egy a szivárvány minden színében tündöklő szikladomb. A csillogó anyagot az alatta buzgó sóforrás rakta le; ugyanez szaporítja óráról-óra a dombnak tömegét. A fürdővendégek a csepegések alá virágszálakat, virágbokrétákat, kosarakat helyeznek, melyeket kemény kéreggel von be a vízből kiváló aragonit.

A hegyoldal mentében fakadó sóforrások mind ilyen kéregképző tulajdonsággal bírnak; vizükből a mészcarbonat sárga, kékesfehér, szederjes, kékeszöld, szürke, hagymazöld színű aragonit-kéreg alakjában válik ki. Csiszolva a körondi forráskő nagyon szép és bátran versenyezhet a karsbadi Sprudel üledékével, melyet az élelmes csehek apró disztárgyaknak csiszolnak és a fürdő látogatóknak jó pénzért eladnak.

Fürdőorvos: *Széles Dénes dr*, egyetemi tanársegéd.

TORDA, TORDAI HASADÉK, TOROCZKÓ.

— Mutató az *Erdélyrészi Uti Kalauz* második kiadásából. —

1. Torda.

A város az Aranyos folyó b. partján, szőlőhegyektől koszoruzott völgyben, a dákok és később a rómaiak alatt kiváló fontosságú, Septimius Severus által coloniává s a legio V. Macedonica főhadiszállásává emelt *Potaissa* vagy *Patavissa* helyén fekszik. A 15—16-ik században az erdélyi nemesség fészke és főhelye volt, s mint ilyen, Erdély történelme több nagy horderejű eseményének színhelye, nevezetesen az 1467-ben Corvin Mátyás, 1540-ben Zápolya János, és 1542-ben Martinuzzi alatt tartott országgyűlések, nagy jelentékenységű határozataik-

kal, akkoriban Erdély politikai központjává emelték. Az erdélyi három nemzet: magyar, székely, szász uniója az 1436. pórlázadás után az 1437. országgyűlésen itt mondatott ki.

Torda, r. tan. város, megyeszékhely; kir. törvényszékkal, pénzügyigazgatósággal, járásbirósággal és több állami hivatallal, 11,079 lakossal, több tanintézettel és helyi érdekű egyesülettel. A főtéren a *róm. kath.*-ok és *reformátusok* góth stílusú *templomai* (XV. századból), továbbá a Báthory Zsigmond korából eredő születésháza br. Jósika Miklósnak. Diszes új *megyeháza*, valamint az *Aranyos* folyón átvezető fedett *fahídja* megtekintésre méltók. Kiváló nevezetességei a *sóaknák* (kocsin $\frac{1}{4}$ ó.), melyekbe egy 520 m. h. alagut vezet. A középső akna erkélyéről 16-szoros viszhang. A régi római bányák helyén sós tavak és csinnal, kényelemmel berendezett fürdők vannak. Megtekintésre méltó a Schoeller és Társa tulajdonát képező nagyobb szabású „Cellulose” gyár, ugyszintén a kir. bikanvelő telep mintaszerű gazdasága és állatállománya, valamint a kincstári fauszató rengeteg fakészletével és gőzfűrészeivel. A lakosság legnagyobb része földmiveléssel és iparral foglalkozik.

Szép látókép az ó-tordai temetőből a ritka szépségű vidék: *Keresztes-mező*, a volt aranyosszéki falvakkal, és ezeknek háttérében a *toroczói, vidalyi, bedellői* mész-hegyek csoportja.

Kirándulásunkat a *túr-koppándi* hasadékkal kezdjük. (Tordától szekerem $\frac{3}{4}$ óra.) A Túr és Koppánd között elvonuló juramész hegységet a Rákos-pataka tőri keresztül. A szűk, 3 kmnyi h. sziklaszoros, merész sziklafalaival, obeliszkjeivel, szögletes bástyaival s vigan csörgező patakjával már magában is festői látványt nyújt. A hasadéokban tátongó barlangok őskori edénymaradványokkal bővelkednek.

2. Tordai hasadék.

Tordától az Aranyos balparti dombok fennsíkján legkönnyebben érhető el (kocsin 1 óra). A hasadéknak Tordára tekintő keleti torkolatától *Hesdát patakán* hatolunk befelé. Az alig 4—5 méter széles hasadéknak fenekét a patak medre és a vármegye meg az Erdélyrészi Kárpát-Egyesület által tetemes költséggel sziklába épített gyalogösvény foglalja el. Mindenlépten változó függélyes sziklafalak, tornyok, kapuk és vadul szaggatott szirtek hajmeresztő tömkelege fogad. Közepén túl mindkét oldalon 40—50 m. magasságban megpillantjuk a két elfalazott barlangot. Régi háborus időkben a környék menedékhelyei voltak. Mindkét barlang tágas, magas, és 60—80 m. mélységig járható. Ezeken kívül van még más két nagyobb. Egyik az összes itt levő barlangok legszebbike; hozzáférhetünk a hasadék K. torkolatának jobb felén meredő sziklafalak tövében felvonuló róka-ösvényen 150 m. magasságban. Ennek dóm-szerű tágas és 30 m. magas, szépen boltozott nagy üregében kecskepásztorok, kupoláiban pedig denevérek találnak menedéket. A negyedik barlang a hasadék balfelének Ny. magaslatán csakis a tetőről ereszkedve látogatható meg. Tágas boltozatát óriási cseppkő-oszlop tartja. Van e négyen kívül még számos szűkebb nyílás és üreg. A hasadék

j. felének tetején régi kolostor romjai vannak. Hozzáférhetlen sziklafalain tenyészik a *Tiszafá*-nak (*Taxus baccata*) néhány példánya. Egyéb növényzete is érdekes, s néhány specialitása a dalmáciai Karstokon vagy az Uralhegység ázsiai lejtőin keresi párját. A hasadék keleti toroklata előtt egy dombon ékeskedik a csinos tornyával és kell emes arányaival terméskőből szilárdan épített — lovagvár szerű — turista menedékház, melynek kulcsa a közeli malomban van letéve.

A „Tordai Hasadék“ nyílása felett mindenütt őskori cserepek ; a balparti magaslaton a „Vágott kő“ nevű római kőbánya. A fennsík Szind felé érdemes a régi bányavájatot végig járni.

3. Tordáról Toroczkóra.

Tordáról kiindulva, *Alsó és Felső Szt.-Mihályfalván*, valamint *Sinfalván* keresztül, *Várfalvánál* kezdődik az Aranyos folyó szorulata.

Eppen a szorosba fordulónál balra kiemelkedő izolált hegynél (várhegy) volt a dák és később római vár helye. Ez *Várfalváról* ajánlatos megkeresni. Várfalva magyar lakosságának takaros lakóházai, népszokásai és viselete is érdekelhetik az utazót. Ugyanitt sok régiség, s a L. V. M. bélyeggel jelzett téglák láthatók. A vár hatalmas, és a vasékelést is mutató quaderei a falakban is láthatók. A Füttyér oldalon praehistoricus cserepek, *Várfalva* szomszédságában *Rákos*, majd *Bágyon* (1524. magy. l.), *Kövend* (1105 magy. l.) régi aranyosszéki jó magyar unitárius helységek balra maradnak a fensíkon.

A folyó balpartjára rakott uton fantasztikus alkotásu meredek szikláknak erdőkből kiemelkedő csúcsai kötik le figyelmünket. A szorosban az alig $\frac{1}{4}$ ó-ra fekvő hidacsánál — mely alatt alig van víz, de a torkolatánál lerakott szikla görgetegek sejtetik, hogy nem mindig ily szerény az megállapodva, — míg a lovak 1 órácskát pihennek, a mitsem ígérő szurdokba tartunk. Alig 30 lépésnyire komor sziklák között *gyönyörű vízesés* fogad. A meredek sziklaoldalon följutva, szebbnél szebb zuhatagok láncolata sorakozik, míg Torda *Király erdejének Berkeszpataka* nevű völgyén a *Fejérmész* szakadékos sziklagerinczéig jutunk. Vissza a patak jobbpartján az erdős hegyoldalon kanyargó ösvényt választjuk. Tovább kocsizva a karsus *Leánykő*-nél, az ijesztő *Örvéngkő* sziklafala mellett, minden fordulónál ujjabb és ujjabb látóképek meglepetése vár. Félórai szekerezés után a *borrévi* fogadóval szemben átvezető hidon átkelve, *Borrév* szegényes oláh falu házai közt *Toroczkónak* fordulunk. Jobbról kopár sziklahegyek tesznek tanuságot a számítás nélkül való erdőgazdálkodás szomorú következményeiről. Odább már barátságos erdős vidék és az a kitűnő út fogad, melyet a régi vaskohók salakjával kavicsolnak. A patak mentében pusztuló és elpusztult vaskohókat, verőket és kihült vasolvasztókat látunk. Működik még egy ujjabb kapaverő, talán csak azért, hogy regéljen a „bányavárosnak“ régi dicsőségéről. Bár az utmentének nyugati oldalán elnyúló hegylánc bányái bőven adnák a vasérczet, az ujjabb kor vívmányainak versenye, váltakozó tőkehiánya, valamint azon kedvezőtlen

körülmény, hogy a vidéken elégséges erdő nincsen, egy jobb idő megvárására kényszerítik, De ime — alig 1 órai út után — előttünk áll a „Székelykő“ pyramisa, míg a völgy ölén hívogatva int *Toroczkó* városa.

4. Toroczkó.

Toroczkó kis bányavároska 1406 lakossal, lakói a toroczkói földesurak jobbágyai voltak, vallásukra unitáriusok. A nép német jellegét az Árpádok korában ide telepített néhány német bányász családtól nyerte. Hihetleg ezek kezdték és tanították a lakókat bányászatra. A század második feléig virágzó bányászhely volt, most élelmes lakossága a földmivelés mellett inkább kereskedéssel, fuvarozással és utak csinálásával keresi kenyerét.

Az öltözet nem és kor szerint különbözik, s általában igen gazdag; a leányok *sipujjas* inget viselnek, mely a vállpálhánál és a kezélő gallárnál vörös, fekete vagy kék fejtővel van kihimezve; a fiatal menyecskék *islagos* inget viselnek, mely himzés helyett apró érczemezekkel van kiczifrázva. A szoknya kétféle: fekete *kösnýös felsing* és veres *kösnýös felsing*, ez fehér, csak a kösnýő színe változik. *Kösnýő* a selyemmel czifrán himzett tartó, mely a mellén kétfelől felmegy, a hátton egymást keresztezve le, s úgy elől, hátul a sűrű ránczba szedett felsinghez van erősítve. A kösnýőt a mell közepén a fűző tartja össze; ez pedig négyszögű posztó vagy bőrdarabocska, mely gyöngyvel es selyemmel van kihimezve; erre különös gondot fordítanak, a felsinget egy arany vagy ezüst szálakkal fonott rendszeren veres, baloldalon lecsüngő makokkal ellátott széles zsinóröv szorítja le. Mindezt kiegészíti a *csipkés ruha vagy czifra előkötény*, mely a leányoknál *zöld*, az asszonyoknál *fekete* posztóból készül, s szélein alsó *szegletnél himzett*, és széles veres csipkével díszített. A csipkés ruhára jön az övbe való vagyis a virágos *selyemkendő*, mely háromszögre fogva a zsinóröv alá van felső végével beszurva. Fejükön az asszonyok sima *fekete* csipke *főkötőt*, erre fátyolkendőt kötnek; a leányok ünnepen arany csipkével szorított négy hüvelyk széles *pártát* hordanak, melyről hátul sűrűn szalagok csüngenek alá. A lábbeli *piros csizma*, nagyon hosszú szárú és egymásba menő sűrű ránczokba szedett, nagyon magas és keskeny a sarka. A felöltő férfiaknál télen-nyáron *rókaprémés ujjatlan írha-bunda*, *panyókára nyakukba* akasztva; ünnepkor a diszes *mentét* használják; télen a nők ez alá veres fejtő himzéssel szegélyezett, körül gyenge fehér báránnyal prémezett mellrevalót tesznek, világos zöld posztóból. A gyermekes asszonyok az ujjatlan mentét u. n. *garáznát* használják a kisedek hordozására. A pártával jár a palást; ez fekete rásából való sűrű ránczokba szedett gallér-köppeney. Az *islagos* karpérezet *kösöntyűnek* nevezik.

A férfiak abaposztó szűk nadrágot, körül kék zsinorral, elől kék bojtval díszített magas sarku csizmát, lobogós uju szélein fehérrel kivarrott inget, veres zsinorral gazdagon kivarrott hosszú fehér, róka-

prémes írha mellényt, rókaprémes báránybőr ködmönny, ünnepnapokon tarka posztószeletek és himzéssel diszitett fekete abaposztó czondrát. Érdekesek a toroczkoí női munkák között a veres vagy kék fejtővel himzett varottas párnacsúpok, ágyszegélyek, kendők a kalotaszeginél is szebb régi mintákkal: továbbá a *busyikós* csipkekötés régi módszerrel.

Toroczkonak fekvése nagyon szép, a völgy K. oldalán a *Székelykő*, nyugati oldalán a *Tilalmas* emelkednek. A Székelykő É. felé két lankával (a *Tolvajbércz* és *Fütyestető*) ereszkedik. Magának a Székelykőnek több csúcsa van. Középső csúcsa a csegezi *Geszteg*, vagyis *Lajos* csúpjá. Ez magas kopár kőszál, s tetejéről nagyszerű kilátás esik K.-re a *Hargitáig* és *Kelemenhavasig*; E. K. felé a *Ciblesig* és *Ünőkőig* láthatunk el. D. K.-re a fogarasi, szebeni, D.-re szászsebesi még tovább a hátszegvidéki Vulkán hegység és Retyezátra, de különösen szépen látszanak az *Aranyos-* és *Maros* völgye s a Ny. felé eső *Királykő*, *Tilalmas*, *Keselykő* és *Ordaskő*. A hegyek gerincei ábrándságon kicsipkézvék, bennök vas-, ezüst- és aranyérczek vannak. A Királykővön túl a nagy havasig (muntele mare) kisbányái, gyalui, kalotaszegi havasokig láthatunk. — A Lajos csupjától D.-re esik és a hidas *Geszteg*. Ebben barlang van: a *Csegezi lyuk* vagy *Csepegővár*; százája meg volt erősítve és a hegy tetején egy kis vár volt. — A Székelykő harmadik, legszebb csúcsa Ny.-ra szökik ki; három oldala felette meredek, csak a Lajos csúcscsal függ össze egy keskeny nyak által. Ez a Várkő a tulajdonképeni Székelykő; rajta épült a *Székelyvár*. A várkőn volt a Thoroczokay család legrégebb kiterjedt vára. Egykoru okmányok bizonyosága szerint 1284-ben Thoroczokay Illés alvajda birta, azon évben a Moldovában tanyászó határ hordákkal egyesült kunok az alvajdát várában ostromolták, az osromlókat a segítségül jött kézdi székelyek segítségével tönkre verték. A várat Thoroczokay Illés az akkor még az Aranyos mellékén ideiglenesen tanyázó kézdi székelyeknek ajándékozta; ezek alapították később Aranyosszéket. A várból ma csak egy faltöredék és az alapzat egy része látható.

Toroczko-Szt.-György község a völgy középpontján fekszik 3 km. Thoroczkotól, vizválasztó hely; népe a toroczkoival azonos. A községtől Ny.-ra merész kőszirten erős falakkal áll a Thoroczokay család ősi vára (építve a XIII. század végén, leégetve Tiede tábornok által 1707-ben.)

A Tilalmas és Édeskő meglátogatása botanikusoknak és entomologusoknak ajánlatos.

A „*Székelykő*“ (1130 m.) Gyakorlott hegymászóknak legrövidebb út a piacczal szemben levő „*nagy árok*“ meredek szakadéka; a gyöngébb turisták és nők gyalog vagy lóháton mehetnek fel a „*Kiskő érdeje*“ alatt kerülő ösvényen. A „*Vidalyi kő*“-re lóháton a „*Hzi-blak*“ és „*Édeskő*“ nyergén átvezető ösvényen jutunk.

Tordáról Toroczko, Székelykő, szentgyörgyi vár és Kőköz. Tordáról korán indulva kocsin 3 óra alatt Thoroczkóra érhetni, innen rövid villás reggeli után 3 óra alatt Toroczkon fogadott lovakkal (1 óra fel, 1 óra le) könnyen megtehető a felrándulás a Székelykőre. Ebéd után kocsival T.-Szt.Györgyre menve 2 óra alatt meglehet tekinteni az ér-

dekes várromot, honnan gyönyörű kilátás nyílik a völgybe le. Innen kocsival érdemes a N.-Enyed felé menő törvh. utban megtekinteni a tordai hasadékhöz hasonló „Kőköz“ sziklaszorost és vacsora idejére be lehet érní Toroczkóra.

Toroczkón a vendégeket két kisszerű vendéglő kevés szobával látja szívesen. Lovak és vezetők felfogadására az előjáróság szivességét lehet igénybe venni. Lovak bére napjára 2—3 korona.

A szép látványtól eltelve balra fordulunk a *cseppkőbarlanghoz* (homlokzatán „Klára barlang“ felirattal). A barlang belsejében hatalmas dudoros cseppkövek láthatók; jobbra egy nagyobb sötét terem; az oszlopos és csapos képződmények semmivé vannak téve, s csakis dudoros és tuskószerű stalagmiték kerültek ki a pásztorok durva kedvtelését. A talajt *Téglás* Gábor és *Koch* Antal ásatásai több helyütt felforgatták, kik itt a barlangi medve (*Ursus spelaeus*) csontmaradványait találták.

RADNA-BORBEREK A MULTBAN ÉS JÖVŐBEN.

— Az Erdélyrészi Kárpát-Egyesület fürdője. —

Irta: *Schwarczel Adél.*

Alárobogott kocsink a Magura erdőszegte szép útján és nem sokára Szent-György kopár dombjához értünk, melyet a gyönyörű szénsavas víz maga magának alkotott mésztuffból magas medenczéül. Itt megpihentünk, hogy aczéložó vizében felüdüljünk. Pár óra múlva Dombhát ligetét jártuk be. Később átútaza Radna ódon házsorain, melyek között egy helyen regevényes romok lépik meg az utazót, az alkony Borberek völgyének bejáratánál ért. Az elmúlt idők fölötti rezignációval nézett le a még teljesen ép, de üresen álló Zichy nyaraló. Tárt ablakain ki és be dudorászott a szél, mint egy alig mult vigalom utóhangjai. Szemben vele a magaslaton feszület áll, mintha szomoruan sugná: «memento mori!»

A bányapatak mellett haladt útunk, melynek fémport hordó vize csillogó kéreggel vonja be a nagy gömbölyded köveket, apró ércszemcsék teszik eüstsínbén ragyogóvá a vizaly homokját. Az utat mindegyre egymásba szögellő hegyek látszanak teljesen elzárni, mintha ingerkednének az utazóval, hogy: «ne tovább!»

E kicsinyke patak magának törte, vágta a hegytömegben cikczákoson medrét, áthatott a hegytömeg derekán, akár egy szú zegzugos útja a százados cser törzsén.

A patak mellett levő keskeny úton tovább haladva, mind inkább festői lesz a táj, az előre kiugró út minden kanyarulata más, szebb panorámát mutat. Emelkednek két oldalt a hegyek, szűkebb lesz a

völgy, keskeny medrében zúgóbb a patak, a nagy köveken sellőket alkot, vigan eseng, csattog, s gyakran kis zuhatagképpen ömlik alá s játszva jut tovább csillogó medrében. A kanyargó völgyet az Ünőkő zárja be, tar fejével méltóságosan néz le hegyóriás gyermekeire.

A vidék bája úgy elragadott, hogy a mi fürdőhelyen első gondolat szokott lenni, most csak később jutott eszünkbe, hogy hol is fogunk lakni? A fürdőhely elején, hol a völgy kissé szélesebb, csinos, verandás házak néznek hívóan az érkező elé; de hívó tekintetük már az előbb érkezőkre is oly vonzó hatást gyakorolt, hogy mindnek lakója volt. Oldalban a hegyekről fenyő csoportok közül fehér oldalú bányász-lakok nyújtottak kedves képet, még pedig amoiyan modern képet, melyet szemlélni távolról szép. Istenem! hány fokozata is van a boldogságnak?! Sok e kis hajlékok közül igazi lelki békének, sok valódi, zavartalan örömmel lehetnek tanui, hiszen a nádfedeles kunyhókról oly vonzóan szólnak a költők, persze, ők elhallgatják, hogy nincs rajtuk kémény. A prózai életben azonban menten eszünkbe jut, átlépve küszöbeiket. Nem mintha mindig telve volnának füsttel, sőt úgy látszik, a füst már igen jól tudja útját, erre vall a belül egészen fekete tető, de kár, hogy savanykás szagát is nem viszi magával. Ezen bányász hajlékok közül sok szolgált idegennek lakásul. Nekünk nem kellett ezek közül választanunk. Egy kiszögellő dombon álló ház, szintén verandával, mellette kerttel kötötte le figyelmünket. Akár csak egy óratorony, vagy fürdői nyelven egy «szép kilátó» pont, me yről a völgy nagy részén végig tekinthetett az ott lakó. A hegy oldalon a ház közelében szép gyermek-leány állott, s nézett alá, mint kedves kép egy gyönyörű keretben. Tőle tudtuk meg, hogy e házban lakást kaphatunk.

Másnap a fürdő vendégeit tanulmányozva, úgy találtuk, hogy Borberek a testileg, vagy lelkileg üdülni vágyók igazi helye.

Csakhamar azonban a kirándulók csoportja érkezett a hegyekről nagy havasi gyopár-csqkrokkal. E hely tehát a turisták középpontja. Ismét hosszú kocsisor érkezett vidám leányokkal, ifjakkal, zenészekkel s ekkor magára öltötte a nagy világi fürdőhely képét. Arra az elhatározásra jutottunk tehát, hogy e bájos völgyben mindenki föltalálhatja azt, a mit egy fürdő helyről éppen óhajt. Elvonulhat remetei magányba, tehet naponkint kirándulást szebbnél szebb vidékre és élhet társaságban vidám zajos fürdői életet.

Legelsőbb egy fiatal asszonynyal ismerkedtünk meg, a szemben levő hegyoldalón lakott, az út és a patak választott el, jó erős hangon olykor átbeszélgettünk. Ismerősünk mély gyászt viselt, bár ha-

BCU Cluj / Central University Library Cluj

ERDELYI
SZABOTÉNYLET

BCU Cluj / Central University Library Cluj

lottja nem volt, csupán férje hagyta el, s ő e hűtlenségért, vagy a hűtlenért öltött gyászruhát. Az említettem patakon át egy gerenda szolgált pallóul. Az ilyen az átkelő az egyensúlytartás miatt bár lassan siet, de mégis csak siet elérni a tulsó partot. Ő a jó magasan átnyuló lenge alkotmány közepén szeret megállani s alá nézni hosszan, a szűk mederbe szorított, haragosan kavargó víz fölött. A szellő lengette ruháját, hosszú fátyolát, mintha tovább haladásra biztatta volna.

Társaságunkhoz csatlakozott továbbá egy festő, kinek szokása volt, hogy midőn valamely szép táj fölött való elragadtatásunknak adtunk kifejezést, ő mély, avatott hangon mondta: «kérem, ez nem kép!» t. i. vásznan vissza nem adható. Például egy csúcsról tekintve az a hegytenger, mely fölött a látóhatár a messze kéklő mindenségbe vész; avagy a magasból, mondjuk madártávlatból szemlélt völgy, melyet szagatott hegyek határolnak, el-ezárnak, a kanyargásokban pedig úgy csillan föl itt-ott egy-egy tükör darabja a pataknak, mint apró tó. hogy bár tudjuk, mégis alig hisszük el, hogy az ugyan egy víz, s bámultuk a csalóka képet; hangzott az itélet ilyenkor: «kérem az nem kép.»

Utoljára — az emlékezés előnyére — minden vidékben gyönyörködtünk az egyéni benyomások alapján, aztán próbálgattuk festői szemmel, helyesebben szempontból nézni, válogatni a képnek való részeket. Körünkben voltak még a szives házi gazda fiatal feleségével, 7 éves kis leányával s 15 éves kis sógornőjével, a szép Ilonkával.

Egy este hozott határozat szerint útnak más nap a bányához vitt. Kora reggel indultunk a patak mellett fölfelé, a természet harmattól gyémántos ruhában csillogott, az üde léget a fenyűk illata balzsomozta. A csendet egy helyen a kohó nehézkes szuszogása zavarta, fekete füstöt lehelt ki, mely oszlopkint emelkedett fölfelé, mintha tudná, hogy erre van útja, s elterjednie nem szabad. Az olvasztó kohó tompa dubogása, méltó bevezetés az Ördög-szoros felé vivő útnak.

A szemben levő hegyek mind inkább közelednek egymáshoz, az erdő sötétebb, a patak egyre zúgóbb, egyik oldalon a meredek sziklafalat kénkőszínű zuzmó fedi. Egyik kanyarulatnál hirtelen, mint ha csak most tört volna e'ő, út és patak között önálló függőleges sziklatorony osztja ketté az amugy is szűk völgyet; kopasz oldalán egy-egy fűszál leng, tetéjén árva fenyű vert gyökeret, az Isten tudja hogy. A távoli zúzó malmok tompa, de ritmusos kalapálásának hangját hozta el a szellő. Kerestük, hogy ütemeire nem tánczolnak valahol a közelben a manók, a gnomok, ha itt nem, akkor hol tanyáz-

nak erdők, bányák apró rémei? Ezek helyett egy «átlebbenő kárpáti villi» szökelt felénk. Elöl megkötött kerek kalapja keresetlen bájjal hullott hátra, a szellő pajkosan játszott fürteivel, a rózsaszín ruha, rózsaszín vidám arcza, könnyű szökellése, a meglepetés fölött való csengő kaczagása átvarázsolta a tájat. E pillanatra várva süttött be a szorosba az első reggeli napsugár, kezdett énekre a madár, csillogott, mosolygott körülte minden.

A vil i a kis szép Ilonka volt. Titokban, csupán sógora tudtával, egy kísérővel korábban indult el, s most azzal a derűtséggel, melyet csak gyermekleány öröme teremt, mondta gyorsan el, hol járt s hogy várnak már a bányánál reánk.

A meredek oldalon leirandó patak mellett haladtunk tovább fölfelé. A víz az egymás fölött álló zúzó-malmokba fut be, a kerekeket megfogatva, mint buzgó munkáshoz illik, siet tovább, alant is várják!

Egy tisztáson a bányatisztek háza áll. A lakás körül jegeczedett omlékos halmok csillognak díszítés képpen, e halmokat néhol repkény futja körül. Egy nagy teremben, rövid pihenés alatt a bányatérképeket néztük, középen a nagy rajzoló asztal körül a hordozható mérnöki állványok terpesztették három lábukat. Ezekkel hat a magas tudomány a mélyre kincsekért. Belépünk a bánya sötét nyílásán s felhangzik a dal:

«Szerencse fel! Szerencse fel!
Fogadj kebledbe rém tanya
S ha ég föld összoomlana
Őrizd meg éteimet!»

A mély üreg erősíti, bugva ismétli a dalt. Ének, vidám csevegés pillanatokra olykor megszakad önkéntelenül s ekkor érezzük, hogy mily rideg, sötét a bányában az élet. Az akna egy helyen kissé kiszélesedik, az érczfal csillog, villog, ezer sziporkában adva vissza a bánya-mécsek fényét. Egy távoli üregben robbantanak, hogy rezeg talaj, hogy dübörögnek a robbanás sokszoros visszhangjától a falak! Hosszú földalatti séta után, nyirkos, hideg levegőből oly életető érzés a fenyőerdő tisztására, meleg, illatos verőfényre kilépni újra.

A kiránduló napokat mindig egy fürdői nap követte. Programja: reggeli séta az erdei kúthoz, gyógyító ivás, — ha kell, ha nem. — Szerencsére a forrás kellemes frissítővel, jó borvizzel szolgál. Dél felé fürdés, a mi tekintve azt a bolondos hideg vizet, szintén esemény számba megy. A 8 fokos szénsavtól pezsgő vízbe, ha belemerülünk, mondhatnók, hogy a különböző emberi érzések kivonata,

illetve összege lep meg. A réműlet sikoltása s a csapongó jó kedv hahotája olvad egy hanggá. Riaszt és vonz erővel e hideg elem, mely gyöngyököt dobál s gyöngygyel borítja a kívül érintkezik. E gyöngyök leperregnek rólunk, a mint a vízből kiléptünk, de magunkkal visszük az edző, erősítő, üdítő hatást. A mi pajkos villink kereste is fürdés után, hogy nem nőttek e lábaira Merkúr szárnyak. Ő nem látta, pedig ott voltak azok bizonynyal.

A fürdés után csak rövid ideig hagyott pihenni az általa nyert evésvagy. A szálló étkező termei korán teltek meg, ilyen kettő volt: egy benn s egy fenyű galyakkal borított, sátorszerű künn. Délire Radnáról s a szomszédos fürdőkről is érkeztek rendesen vendégek.

Délután nyugalom után ismétlődött a fürdői séta — a mi azt teszi, hogy lassu — a kúthoz vagy zenéhez. A naponként való háromszori öltözködés szabályát csak az követte, a kinek kedve tartotta.

Egy napon társaságunk kora reggel a Korongyos hegyre indult. Első jelenet a lovakra való szedelőszködés, a mi lovagló öltöny hiányában nem olyan könnyű dolog, mint a milyennek látszik. A jó szívű vezetők kaczra úgy segített, hogy kellően megbővítette egy mérész fölvgással a szűk ruhát. Végre elhelyezkedtünk. Az egyik vezető egy oláh fiucska volt, megindítandó kis lovát, kelleténél nagyobb talált fűzlavesszőjével reá húzni s az galopban indult előre, a rajta ülő amazon réműlten kiáltott: «Nu facse hajtás te ficzko! inkább mere a kásze előre.» El is rohan ijedtében a kis lovasz, ha meg nem magyarázzák a mondat értelmét s el nem hagyják az oda nem tartozó szavakat.

Vidám társaságunk ős feyűőrdőkben haladt egyre fölebb, majd elmaradt az erdő, s fölötte kövér, havasi fűvön csorda legelészett. A mint emelkedett útunk, mind inkább tágult a látóhatár, mintha felhőket néznénk valamely módon fölējük emelkedve, úgy álltak, mint merevült hullámok egymás fölött hegyhát, gerincz, csúcs. Néhol el-rejőzött, völgybe merült, hogy kis távolságban azonnal merészebben emelkedjék a hegytömege, orma. Gyönyörű a radnai hegység fölött így eltekinteni, csak az Ünőkő néz magasabbról le ránk. híva, biztatva: nós még feljebb! A Korongyos tetejére értünk. — A mész hegységeket jellemzi a változatosság, váratlan szakadások, meglepő kiszögellések. E hegy is hű önmagához. A hegygerincz egy helyen élesen szakad meg, mellette, mint karfa nélküli álltány nyilik előre, s egy ív-hajlással a szikla óriási viadukt gyanánt támaszkodik alant a kiszélesedő oldalra oly csodálatosan, hogy méltán nevezte a nép Ördögkapunak. A természet e különös alkotását a gyönyörű kis virág,

a havasi gyopár koszoruzza. Az elragadó vidéktől csak későn tudtunk megválni.

Egy fürdői nap alkonyán sétánk az ugynevezett *vöröspatak* partján, a szénégetők felé vitt. Különösen néznek ki az erdő közepén, a szénportól fekete pusztá téren emelkedő setét füstölgő milék. Komor benyomást kölcsönöz a tájnak, mit fokoz a milék elrejtett tűzének tompa recsegése, ropogása. Fülembé csengett a svéd költő, *Geijer Szénégető fiacskája* című költeményéből:

«Halld, medve morog, milyen ének!
S a medve a legerősebb fenevad,
S neki mindegy, — az ifjak, a vének.
Beh sötét van nagy, nagy messzi az erdőn.»

Ime, egy oldalról az erdő fái között erős csörtelés hallatszott; egy tehéncorda rohant rémülten előre, utánna a fáradt pásztorok futottak. Hosszu nyargalás után csak itt a völgyben sikerült az állatok elé kerülni s őket megállásra birni. A pásztorok még most is rémülten beszéltek el, hogy egy medve lepte meg őket a tetőn, egy borjut támadott meg, s a csorda onnan kezdve fut ily veszettül.

A völgyig a medvék soha sem merészkednek, a hallott eseményről beszélgetve sétáltunk tovább, mignem késő szürkület visszatért, mert az erdőből már kezdett «leskelődni az éjszaka.»

És egyre sűrűbb, sűrűbb a homály
Az utat beborítja setétre;
Ugy sug-búg a lomb, ling-leng a fűszál
S kisuhanak a rémek a rétre,
Beh sötét van nagy, nagy messzi az erdőn!

Az Ünökő megmászására társaságunknak csak egy része vállalkozott. A kik pedig lemondtunk róla, azzal kárpóoltuk magunkat, hogy kedvező pontról napközben sokszor néztük az öreg hegyóriást. Délfelé sűrű, fekete felhő nehezedett ormára, bár fölötte és körül mindenütt derült, kék volt az ég. Midőn visszaérkeztek turistáink, elkeseredve beszéltek, hogy éppen midőn a tetőre értek, sűrű, ruháikat is átnedvesítő köd vette őket körül, oly sűrű köd, hogy csak egy lépésre sem láthattak előre. A ki pár lépéssel előbb volt, már elvesztettnek hitték, utoljára egy sorban, kézen fogozva tapogatóztak előre. Annál elragadóbb volt a fenségesen elterülő vidék, midőn a ködből kibontakoztak. Meglepetve hallották, hogy ama köd tulajdonképen nagy fekete felhő volt.

A legsikerültebb kirándulások közé sorozhattuk a radnai szoroson át tett utat Lajosfalvára illetve Kirlibabára. Hogy egy nap alatt megjárhassuk, három órakor indultunk reggel. Már előbb sokat gyönyörködtünk, végig tekintve magas lakásunkból a völgyön, mely az éjjeli csendben pihenni látszott az ezüst fátyol alatt, melyet a hold borított

Gyönyörű vidéken néztük a természet ébredését, a napkeltét. Az ut legszebb része azonban a Rotunda volt. Mély völgy körül hosszan elnyúló csigavonalban kanyarog az ut felfelé fenyőerdő között. Alig tudtuk alant elhinni, hogy oda fogunk feljutni, hol az út karfája fehérlett magasan felettünk s midőn oda értünk, bámulva néztük a már megtett, mélyen alant futó, széles fehér utat, melynek gyönyörű szegélye a magas oldalon a fenyőerdő, a mélység felől pedig ezer virág látszik felkapaszkodni, tarka színnel borítva a meredek, olykor egészen függőleges oldalt.

Jó magasan vigan csörög egy kis forrás kristályvize, ez a nagy Szamos. A társaság egyik tagja tenyerével megakasztva a víz folyását, felkiáltott: «Hadd csodálkozzanak Deésen, hogy megszűnt egy időre az a nevezetessége, hogy ott egyesül a nagy és kis Szamos, mert ime az első most nem folyhat» — Persze könyörögtünk, hogy ne mérje azt a nagy csapást Deés városára. — A vidék szépségével, emelkedésével egyre fokozódott a társaság jó kedve, lelkesedése. A tetőpontot egy fakereszt jelölte, a fiatal özvegy gyorsan bontotta le kalapja fátyolát: «Lelkém gyászának egy részét itt hagyom!» szólt elragadtatással, a fátyolt a keresztre kötve, szép Ilonka pedig mezei virágokat tűzött föléje.

Vidáman költöttük el a tollkéses reggelit, aztán folytattuk az utat a hegyről leereszkedve, a most már csaknem egyenes vonalban haladó uton. Az Aranyos-Besztercze folyó választja el a magyar parton elterülő Lajosfalvát a bukovinai Kirlibabától. Az utóbbiban büszkélkedik az orosztemplom galambházszerű fatornyával, a körüle feketélő gerendából épült, vakolatlan házak vannak, fátlan vidék a közelben, tovább sötét fenyőerdő, előtte az elterülő mezőn asszonyok, férfiak izzadnak a kaszálással. Az elsők sötét, majd fekete durva gyapjuszövetet tekernek zsákszerűen ruha gyanánt maguk köré. A hiddal szemben Lajosfalván nagy nemzeti színűre festett betűk állítják meg az utazót: Hotel Transilvania

Kora délután indultunk vissza, a vidék alkonyi fényben is gyönyörű volt. Este örömmel üdvözöltük Borberek kedves völgyét.

Pár év repült el azóta, de a vidék emlékét érintetlenül hagyta, nem úgy magát a fürdőt. Sok kedves lakás épült már, csinos emeletes szál-

ló, új fürdőház. Így a festői vidékü, gazdag, pompás vizü fürdőhely egyre inkább közeledik ahhoz, hogy egyike legyen a legkeresettebbeknek. Szép jövőt ígér Borbereknek gyönyörű fekvése, és ennél fogva az, hogy nagyon gazdag vidék turista szempontból, s mindenki kedve szerint tehet könnyű, vagy nehéz, de mindig háladatos kirándulást, melyek szépségéről csak halvány fogalmat ad a leírás, mert

«Ki tudna mindent elbeszélni
Rólatok, ti kedves völgyék, hegyek

— — — — —
Vadregényes fenyvesek homálya
Sziklabérczek, felhők közelében.»

EGYESÜLETI ÉLET.

A KÖZPONTBÓL.

I. Választmányi gyűlés.

— 1894. máj. 1-én. —

A gyűlést *Feilitzsch* Arthur báró társelnök vezette. Jelen voltak: *Bartha* Miklós országgyűlési képviselő, *Baróthi* Jenő királyi posta- és távirida igazgató, alelnök, *Palóczy* Lajos, *Gergely* Samu dr., *Merza* Gyula főpénztáros, *Aczél* Sándor dr., *Jékely* Dániel dr., *Váradi* Aurél, *Kolbenheyer* Bertalan jegyzők, *Deák* Pál főkapitány, *Székely* Ákos ellenőr, *Hindy* Árpád szerkesztő, *Széky* Miklós, *Feress* Endre, *Bede* Job, *Radnóti* Dezső főtitkár stb.

A gyűlést elnök azzal nyitotta meg, hogy sürgős ügyek indították az elnökséget e gyűlés összehívására. A napokban ugyanis sok idegen fog Kolozsvárra érkezni és szükséges, hogy a magatartás iránt a választmány határozzon, a mire nézve a gyűlés végén teend előterjesztést.

Radnóti Dezső főtitkár bejelenti, hogy a belügyminiszter körrendelete alapján Czegléd város 200 frtot, Arad szabad királyi város 100 frtot, Jász-Nagy-Kun-Szolnok és Csongrádvármegyék 50—50 frtot, Eger város 10 frtot szavazott meg az egyesületnek, Szamosújvár, Sepsí-Szentgyörgy, Szolnok-Dobokavármegye pedig 30—30 frittal alapítók lettek. — Választmány a bejelentést örvendetes tudásul veszi és a szives adakozóknak köszönetet szavaz.

Főtitkár előterjeszti a helyi királyi posta- és távirida igazgatóságnak átíratát, melyben értesíti az egyesületet, hogy a radna-borbereki fürdőben a nyári időszak alatt levélgyűjtő postajáratot létesít. — Szolgál örvendetes tudásul és közlendő a radna-borbereki osztálylyal. *Baróthi* Jenő királyi postaigazgatónak pedig az ügy eredményes elintézéséért köszönetet szavaz a választmány.

A Magyar Földrajzi Társaság 63. szám alatt a következő meghívót intézi az egyesülethez:

Mélyen tisztelt választmány!

Az 1896-ki országos kiállítás alkalmából tudvalevőleg a m. kir. kereskedelem-ügyi Minister ur felhívására több egyesület és testület határozta el, hogy ekkor a ren-

desnél ünnepesebb jellegű vagy tágabb körű gyűléseket avagy kongresszusokat fog tartani. A Magyar Földrajzi Társaság is elhatározta, hogy 1896-iki közgyűlését, mely rendszeren az év elején van, később a kiállítás idején és a szokottól némileg eltérő módon tartja meg. Egyuttal azonban, mivel valószínűnek látszik, hogy a kiállítás alkalmából több vidéki egyesület is fog Budapesten ünnepi ülést tartani, kívánatosnak mondotta ki, hogy mindazok az egyesületek, melyek Magyarország földjének és állapotának ismertetésével foglalkoznak, rendes gyűléseiken kívül közös tanácskozásban is részt vegyenek.

Kétségtelen ugyanis, hogy bár minden egyesület tevékenyen igyekszik működni a maga körében, egyik a haza kisebb részének, másik az egész magyar föld egyes természeti, társadalmi vagy néprajzi viszonyainak kikutatása és ismertetése tárgyában, mindannyiunknak van közös érdekünk is, s ez nem egyéb, mint felkelteni a közérdeklődést hazánk ismertetése tárgyában itthon és a külföldön, s nevelni az ifjúságot, hogy idővel minél több lelkes és szakavatott szaktársunk legyen.

Ez okból a Magyar Földrajzi Társaság, mely hivatásánál fogva a haza ismertetése tárgyában a leginkább egyetemes kört öleli fel, habozás nélkül ragadja meg a kezdeményező lépést s több más egyesület között a az Erdélyrészi Kárpát-Egyesületet is felhívja nyilatkozatra, hajlandó-e saját egyesületi közgyűlésének külön megtartásán kívül és attól függetlenül 1896. nyarán egy egyetemes magyar földrajzi kongresszusra képviselőit elküldeni.

A tervezett kongresszus szerintünk az egyes földrajzi társaságok (kárpát egyesületek, Balaton-egyletek, turista egyletek stb.), továbbá a magyar föld természeti, s társadalmi viszonyát ismertető egyletek (természet-tudományi társulat, geologiai-archaeologia-néprajzi társaság stb.) 2-3 küldöttjéből alakul oly módon, hogy az egyes küldöttek az egyesületek nevében beszélnének ugyan, de a kongresszus határozatai az egyes egyesületekre nézve csak külön elfogadás után lennének kötelezők. A kongresszus azonban külön végrehajtó-bizottsága útján igyekeznék kiküldendő határozatait érvényesíteni.

A kongresszus fő tárgyai volnának nézetünk szerint

1. Magyarország s társországainak egyetemes utikalauza (ugynevezett Baedeker) s esetleg egyes országrészeké külön s azok német, francia és angol kiadása.

2. Az érettebb tanuló ifjúság szünidei kirándulásainak rendszeresítése deák szá-
lókkal és alkalmas utasító művekkel.

3. Olcsó és jó térképek elterjesztése a közéletben az iskolákon kívül is

4. Minden egyes törvényhatóság területén pálya- és versenydíjak létesítése a törvényhatóság földrajzi, természettudományi, néprajzi s társadalmi állapotainak ismertetése végett.

5. Részletes s a törvényhatóságok szerint csoportosított bibliographia létesítése, mely az ily irányú régebbi kutatásokról (egyes p. fürdőket vagy barlangokat ismerető cikkek felsorolásával is) teljesen tájékoztasson.

Társaságunk ez öt felsorolt pont egyikéhez sem ragaszkodik feltétlenül, nagyon szívesen vesz bármelyt más indítványt. Célunk ismertetésében azonban e pontok tájékoztatóul szolgálnak.

Hisszük, hogy törekvésünk a t. egyesület részéről rokonszenvvel fog találkozni s ezért bizalommal kérjük, kegyeskedjék f. évi május hó végeig becses válaszát hoz-
zánk megküldeni, egyuttal újabb javaslatokat tenni, a kongresszus helye, rendezése és tárgyai tekintetében. Egyesületünk az egyes javaslatok lényegét a »Földrajzi Közle-
mények»-ben ismertetni s azt a t. egyesületnek megküldeni kötelességének fogja is-

merni s abban az esetben, ha legalább öt egyesület megnevezi küldötteit, október órá azokat közös tanácskozára és egyuttal a kongresszus előkészítő bizottságának szervezésére meg fogja hívni.

Minden ez ügyben való megkeresést a főtítkárhoz (IV. Ujvilág-u 2.) kérünk küldeni.

A választmány nevében kitünő tisztelettel:

Budapest, 1894. márczius hó 1-én.

Berecz Antal főtítkár.

• *Erödi Béla dr.* elnök.

Választmány tekintettel, hogy turista-kongresszus rendezése ügyében már tavaly megkezdte az előkészítő lépéseket, hogy az ügyben már érintkezett a hazai és külföldi testvéregyesületekkel és a kezdeményezés egyesületünkől eredt: erről felvilágosítja a Magyar Földrajzi Társaságot azzal a kéréssel, hogy a kongresszust egyesületünkkel karöltve rendezze olykép, hogy a kongresszus földrajzi és turistasági csoportra osztva, az elsőt a Magyar Földrajzi Társaság, a másodikat az E. K. E. rendezze. A mennyiben azonban megegyezés nem jöne létre, a választmány fentartja jogát, hogy a turista-kongresszust külön is megrendezze.

Főtítkár bemutatja, a brassóvarmegyei osztály kérését a kis-királyköre építendő menedékház tárgyában. Bejelenti, hogy a földmivelésügyi miniszter 600 frtot engedélyezett e célra és hogy Brassó város hajlandó a fát ingyen adni. A központtól kér az osztály 300 frtot. A kérést megokolja a főtítkár az osztály különleges helyzetével, buzóg és lelkes működésével, mire a választmány a kért 300 frtot a befolyt osztálypótlékok betudásával egyhangulag megszavazza.

A Magyar Turista Egylet tanítói osztálya a nyári szünidőn az erdélyi részekbe egy 15 napos kirándulást szándékszik rendezni. Kéri a program kidolgozását. — Választmány utasítja az elnökséget, hogy a programot dolgozza ki és a kirándulás érdekében tegyen meg minden lehetőt.

Főtítkár bejelenti, hogy az E. M. K. E. jun. 3-án tartja közgyűlését Tordán. Az egyesület felkérte ez alkalomból kirándulás rendezésére a tordai hasadéktároz és a skerisorai jégbarlanghoz. — Választmány a kérést örömmel teljesíti és megbizva az elnökséget, hogy a programot dolgozza ki.

Elnök végül a gyűlés elején is jelzett körülményt ismételvén, felkéri a választmányt, hogy ez ügyben határozzon, mire a választmány kimondja, hogy alapszabályai keretén belül maradvá, a városba jövő idegeneket, kik ez iránt hozzá fordulnak, készséggel kalauzolja és társadalmi befolyásával csillapítólag hat közre, hogy a kedélyek békések és türelmesek legyenek.

Ezzel az ülés feloszlott.

2. Választmányi gyűlés.

— 1894. május 12-én. —

Elnökölt *Bethlen Bálint* gróf országos képviselő, elnök, előadó: *Radnóti Dezső* főtítkár, jelen vannak: *Deák* Albert jogtanácsos, *Merza Gyula* főpénztáros, *Baintner Hugó dr.*, *Kántor József* (Gyalu), *Lengyel Lajos* (Erzsébetváros), *Phillip Aladár*, *Szász János*, *Velits Ödön* (Torda) stb.

Elnök az ülést megnyitván, tiltakozik ama vád ellen, melylyel az egyesületet a Kolozsvárt mostfolyó p. alkalmával illeték, hogy tudnillik az egyesület az oláhok ellen tüntetett volna. Ellenkezőleg az egyesületnek az volt a célja, hogy a kedélyekre csillapítólag hasson és a városba jövő idegeneket esetleg kalauzolja. E célját pedig igen sikeresen megoldotta.

Azután *Radnóti* Dezső főtitkár éljenzések közt jelentette be, hogy egyesületünk kiváló választmányi tagját és *Erdély* folyóiratunk fődolgozótársát a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjává választotta. Választmány e kitüntetés felett, mely választmányi tagjában ötet is érte, jegyzőkönyvileg fejezi ki örömét. Szintén éljenzések közt jelenti be főtitkár, hogy a földmivelési magy. kir. miniszter az *Erdély*-re való előfizetést az erdőhatóságoknak hivatalból elrendelte. Választmány a miniszternek köszönetét fejezi ki.

Merza Gyula főpénztáros jelentése szerint az április havi bevétel 1081 frt 11 kr. volt, melyből 170 frt alapítványi, 58 frt rendes tagsági díj, 18 frt osztály pótlék, 657 frt adomány, 17 frt 60 kr kiadványok, 4 frt pedig jelvények ára. Ebből fizettetett sziklajelölésre 20 frt 70 kr, radna-borbereki fürdőkölcson után 250 frt kamat, a kis-királykői menedékházra a minisztertől kapott összeg kiutalásaképen 600 frt stb. Átvitel május hóra 66 frt 89 kr.

Az *Erdélyről* tett jelentés kapcsán választmány tudomásul vette a 3—4-ik szám megjelenését és elrendelte az 5-ik számnak május hóban való megjelenését.

Olvastatik a radna-borbereki fürdő 1894. évi költségvetése, mely szerint bevételként 1170 frt, kezelési kiadásként 400 frt irányoztatik elő. Választmány a költségvetést helybenhagyja a kezelési költségeknek 50 frtra való leszállításával. Ezzel kapcsolatban megszavazza a végleges berendezésre kért legszükségesebb összegeket.

A detonatai menedékház bérszerződésére vonatkozólag *Deáky* Albert jogtanácsos beterjesztette jogi véleményét és ezzel kapcsolatosan felolvastattat az alsó-fehérvármegyei osztály véleménye is. Választmány ezek alapján módosítja a szerződést és elfogadás végett közli a kir. erdőigazgatósággal. Az alsó-fehérvármegyei osztálynak az 500 frt kezelésére vonatkozó javaslata elfogadatik.

Főtitkár előterjeszti, hogy a Biharvármegyei Kárpát-Egyesülettel a kapcsolat létesítése ügyében megtörtént az érintkezés, azonban a testvéregyesület most szervezkedvén újra, a kéréssel még várni kell. Választmány, tekintettel, hogy a skerisorai kirándulással rendkívül fontos nemzeti érdeket kíván szolgálni, sürgősnek mondja ki Biharvármegyében egy szervezet létesítését, miért is megbizsa *Velits* Ödön polgármester választmányi tagot, hogy Nagyváradra személyesen kiszállva, a szervezés előkészületeit vegye munkába.

Főtitkár felolvassa a skerisorai kirándulás programját, melyet a választmány helybenhagy és a legszélesebb körben való terjesztését kimondja. A kirándulásra meghívandók a testvéregyesületek, osztályok és az összes tagok.

Főtitkár bejelenti, hogy az *Erdélyrészi Utikalauz* kézírata már készen van. Javaslja, hogy a kiadás vármegyénként füzetekben történjék. — Választmány elrendeli, hogy a kiadás költségeihez hozzájáruláshoz szólittassanak fel az érdekelt fürdők, vármegyék, városok stb. és ennek megfelelőleg a kalauz füzetekben adassék ki.

Az Emke meghívja az egyesületet a június 3-án Tordán tartandó közgyűlésre. — Választmány a képvisellellet az elnökséget bizza meg.

A bethleni takarékpénztártól felvett 1650 frt kölcsön kamata fejében választmány 68 frt kamatot kiutal és elrendeli a kölcsönnek havonkénti részletekben való törlesztését.

Ezzel az ülés szétoszlott.

A VIDÉKRŐL.

Alsó-Fehérvármegyei osztály gyűlése.

— 1894. máj. 5-én. —

Az osztály választmánya különösen a detonatai menedékház berszerződésének tárgyalása végett gyűlt össze. Elnökkölt *Csató* János kir. tanácsos alispán.

Elnök az ülést megnyitván, előterjeszti a központi választmánynak átiratát, melylyel megküldi véleményezés végett a kolozsvári kir. erdőigazgatóságának a detonatai menedékházra vonatkozó berszerződését. Az osztály-választmány beható vita után több módosítást ajánl a szerződésen, úgy, hogy a bérleti idő mind két szerződő félre nézve 30 évben állapittassék meg 2—2 évi felmondási idővel. Ez ügygyel kapcsolatosan kijelenti a választmány, hogy nincs kifogása az ellen, hogy a menedékház költségeire küldött 500 frt külön alapként központilag kezeltessek és a központi vagyomból növeltessék addig, míg 5%-os kamataiból a menedékház évi bére és fentartási költsége fedezhető lesz, azonban az osztály a szerződés megszűnte után az összeggel való rendelkezési jogát fentartja. A menedékház berendezésére és használatára vonatkozó költségvetés és szabályzat kidolgozására az osztály 4 tagu bizottságot küldött ki. Végül elhatároztatott június havában Felgyógyon át a remetei havashoz és később e Kecsekökhöz kirándulás szervezése.

FÜRDŐÜGY.

Mainás fürdő. Málnás fürdő birtokosságának intéző választmánya a napokban *Bodor* Tivadar dr. alelnök házánál gyűlést tartott a szükséges teendők megbeszélése végett. Először is az orvos és az igazgató személyében állapodtak meg: *Farnos* Dezső dr. igazgatónak és *Barabás* Sándor dr. fürdőorvosnak újból megválasztattak. Azután a fürdőknél, ivókutnál foganatosítandó javításokat állapították meg és azok véghezvitelét határozták el.

Fürdőink és ásványvizeink. E czimmel a *Csiki Lapok* igen figyelemre méltó sorokat tesz közzé: Nem panaszkodhatunk, — ugymond — hogy vármegyénket a természet mostohán hagyta; nincs az országnak egyetlen része, mely oly bőven ellenne látva a természet szépségeivel és kincseivel, mint Csikvármegye. Minden község lakóinak van kitűnő ásványvize, a határ ugyszólva tele van kitűnő borviz forrásokkal és a vármegyében levő három nagyhirű fürdőn kívül igen sok kisebb jelentőségű fürdő áll a közönség használatára. Nem számítva a gyergyói részeket, hol az ásványvizek királya, a hatalmas borszéki viz felbugyog, és a híres borszéki fürdő ad évenként mintegy 1200 embernek üdülést, a vármegyében több mint 14 kisebb-nagyobb látogatottságnak örvendő fürdő van. Itt van Tusnád fürdő, mely Borszék mellett méltó helyet foglal el szép fekvésével, modern berendezésével, fenyves levegőjével és kitűnő ásványvizeivel; ott a zsögödi fürdő valóban kitűnő gyógyítóerejű vasas fürdőivel és ivóvizeivel s ezek után méltán sorozhatjuk a csikszeredai 8 fürdőmedenczével bíró fürdőt, a kászonjakabfalvi jódos fürdőt, mely igen sok gyógyíthatlannak tartott betegnek adta már-vissza erejét és egészségét. Ott vannak a szentkirályi, bányapataki és (Szent-imre), menasági, szépvízi és karaczfalvi (Madicsa) vasas tükörfürdők; a hargitai kénes, a borzsovai és sötétpataki jódos fürdők, melyeknek hatalmas gyógyvizei és fekvésük természeti szépségei mindannyi megbecsülhetetlen kincset képeznek. Az itt felsorolt fürdők mindenike rendelkezik igen gazdag forrással, többnyire va-

sas ivóvizekkel is. De ezeken kívül a kászonjakabfalvi, répáti (K.-Impér), a hosszaszói borvizek kereskedelmi forgalmat képezik. Csak hogy ezzel a sok természeti adománnyal úgy vagyunk, mint a tenger fenekén lévő gyöngyvel. A tulajdonosok és bérlők évről-évre tetemes áldozatokat hoznak a fürdők és ásványvizek tekintetében, a mivel szemben a kereslet, tehát a jövedelmezőség távolról sem áll arányban. És ennek meg van a maga egyszerű oka, a mely nem egyéb, mint a vasut hiánya. Azt hiszem, hogy ezen egyedüli fő ok magában foglalja a többi mellékes körülményeket is, melyek azonnal megszűnnének gátolni fürdőink fejlődését, míhely Csikmegye a vasuti közlekedés által a világforgalomba bevonatnék. Főuraink elmennek idegen fürdőkre, talán a luxus kedvéért is, de mindenesetre bele játszik ebbe a közlekedés tökéletlen volta, mert ezzel a kényelem és olcsóság kérdése is együtt jár. Ha vasutunk lenne a külföldi turista forgalom is felénk irányulna, mert hiszen az ország egyik része sem bővelkedik oly természeti szépségekben, mint éppen Csikmegye. Így a vasut hiányában, tavasztól őszig alig látunk turistát, ha csak ilyeneknek nem vesszük azt a sok jövő-menő vigéczet, kik faluról-falura, házról-házra járnak s a kiket méltóságteles nagyuri, de a mellett mondhatnám toladó fellépésük miatt igazán «nagyságol» a székely. Várva-várjuk a vasuti közlekedés áldásait, mely a fejlődés minden alapítéletével rendelkező fürdőinket is felyirágoztatná.

IRODALOM.

Tordai Emke emlékkönyv. A jan. 3-án tartandó E. M. K. E. közgyűlés és ezzel kapcsolatos kirándulások alkalmából *Borbély* György tanár igen csinos emlékkönyvet szerkeszt, mely turistasági szempontból is felette becses. A könyv képeiből a szerkesztő engedelmével mai számunkban többet bemutatunk, hogy a közönség szives figyelmét így is felhívassuk a gazdag tartalmu könyvre. A képek közül az emlékkönyvből valók ezek: Turi hasadék. Tordai akna fürdő. Toroczkó-szentgyörgyi várrom. Vármegyeház Tordán. A toroczkói Székelykő. A Tordahasadék északi vége. Tordahasadék belseje. Ref. templom Ó-Tordán. Városház Tordán.

KÜLÖNFÉLÉK.

* **Hankó Vilmos dr.-t,** folyóiratunk fődolgozótársát a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjává választotta. Örömmel hozzuk e hirt olvasóink tudomására, hiszen a kitüntetés egy kiváló szorgalmu tudóst ért, ki évek óta lankadatlan kitartással dolgozik szaktudománya érdekében és kinek munkásságából egyesületünknek a java-része jutott. *Hankó* Vilmos dr. egyesületünknek alakulása óta választmányi tagja, nagy része van e folyóirat megteremtésében és annak mai napig is a legszorgalmasabb dolgozótársa. Egészen díjtalanul írta meg

az *Erdélyrészi fürdők és ásványvizek leírása* című könyvét, mely egyesületünk kiadásában jelent meg és a balneológiai irodalom terén valóban uttörő munka. Ugyancsak az ő tollából most készítjük sajtó alá az ásványvizekről szóló ismertető könyvét. Az egyesületen kívül álló irodalmi munkásságát különösen az az elv vezérli, hogy az erdélyirész gazdag fürdőit és ásványvizeit az anyaállammal és a külfölddel megismertesse. Az erdélyrészi fürdők vizeit majdnem mind ő elemezte és méltán nevezik az erdélyrész egyetlen balneológusának. Ujabban székes-fővárosi osztályunk alelnökévé választotta és mint ilyen is folyton egyesületünk érdekeit szolgálja.

* **Az expressz-levelek kézbesítése.** Szükséges tudni, hogy a kereskedelmi miniszter számos oldalról történt felszólalás következtében elrendelte, hogy az expressz-levelek ezentul a főváros területén télen esti 9, nyáron esti 10 óra után reggeli 5 óráig, a vidéken pedig télen-nyáron esti 9 óra után reggeli 6 óráig csak abban az esetben kézbesítenek, ha azt a földadó kívánja és ebbeli kívánságát a levél felső részén a cím fölé szembetűnő módon alkalmazott és aláhuzott: Éjjel is kézbesítendő! felirással jelzi.

* **Figyelmeztetés.** Sajtóhibából a 127- és 129-ik lapon levő képek aláírásai kicserélődtek. Helyesen tehát a toroczkó-szentgyörgyi várom és turi hasadék aláírásai kicserélendők.

* **A radna-borbereki fürdő** ügyében mindennemű felvilágosítással egyesületünk főtitkári hivatala szolgál. A nyári fürdőidőszak jun. 15-én kezdődik. A kik a nyarat e fürdőben szándékoznak tölteni, jól teszik, ha lakás iránt idejekorán intézkednek. Szállások 1 frttől 2 forintig az egyesület épületében kaphatók.

Borszék

(Csikvármegye, Erdély.)

Elsőrangu gyógyfürdő 900 méter (2750 láb) magasságban, beláthatlan ősfenyveseknek alsóbb szervezetektől mentes régiójában.

Borszék gyógytényezői: havasalji klímája, tiszta, ózondus levegője, páratlanul gazdagbőségű, kitünő gyógyerejű vasas és más, vegyi összetételű borviz-ivókutai, számtalan szénsavas hideg lobogó fürdői, vasas lápfürdők, szénsavas melegített kádfürdők, fenyőlevél fürdők, jól berendezett hidegvízgyógyintézet, massage és villamosítás.

Borszék a hazai és külföldi orvosi tekintélgyek által ajánlva van:

mindennemű vérszegénységnél, sápadtkórnál, gyomor és bélbántalmak, emésztési zavaroknál; a vese és hólyag idült bántalmainál; tüdővésztesztalkatuagnál föllépő száraz köhécselés, vérköpés, tüdőcsucshurut, idült hörög és gégehurut ellen; idegbajoknál, női betegségeknel; tulhizás, scrofula, rheuma, kőszvény ellen, izzadmányok felszívódására és ugvis, mint hatalmas edző, erősítő.

Borszék kitünő üdítőhely. Egyetlen fürdő sem dicsekedhetik közel és távolban annyi kellemes kiránduló helylyel, mint Borszék.

Borszéken a fürdőidény kezdete június 15-én s vége szeptember 15-én.

Utazás Borszékre. A borszéki fürdővendégek szállítását **gyorskocsi-vállalat** eszközli, melynek kényelmes fogatai **az ujabban kötött szerződés értelmében** a szászrégeni vasuti állomástól Borszékig, és Borszékrol vissza Szász-Régenig **egy nap alatt váltott lovakkal, meghálás nélkül** szállítják a vendégeket. E gyorskocsik július 1-től aug. 31-ig (főidény) **még vendég hiányában is naponta közlekednek.**

A június 15—30 és szept. 1—15 (elő és utó-idény) szintén a gyorskocsi vállalat van a vendégek szállítására kötelezve. A gyorskocsikra (egyes ülés vagy egész kocsi) előjegyzést tehetni vállalkozóknál. Levél és sürgöny czim: **Miklós Görög Szász-Régen.** Viteldíjak szabályozvák.

A világhírű borszéki borviz modern töltőgépek által fölfogva, dugaszoltatva, őseréje teljében hozatik forgalomba. A borvizre vonatkozó megrendelések **LÁZAR** és **VERZAR** céghez **BRASSÓ,** intézendők, mint kizárólagos elárusítóinkhoz, mely cég a rendelményeket a borszéki és helyi raktárakból készséggel, jutányos áron. kiszolgálhatja.

Magánosok kisebb megrendeléseit az alattirt igazgatóság is teljessíteti. Minden megkeresésre prospektussal, kimerítő értesítéssel szolgál az igazgatóság, vagy Dr. Szilvássy János fürdőorvos. Posta és távirida helyben. — Borszék, 1894. május hó.

A fürdő és üzlet igazgatósága.

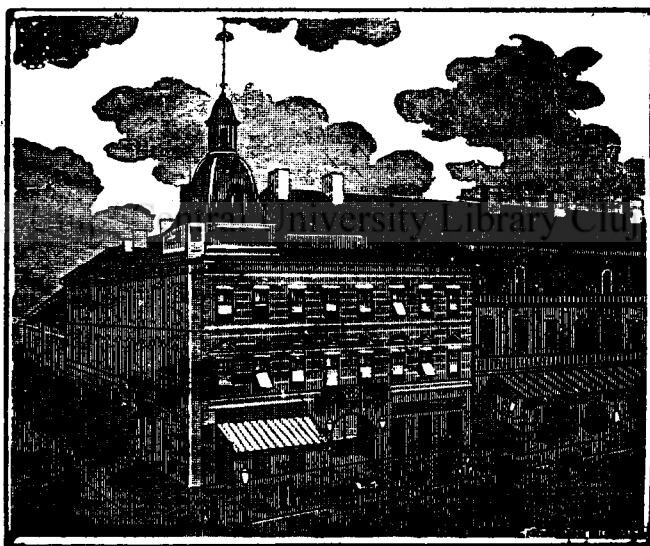
Kolozsvár főtere egy szép épülettel gazdagodott a régi „Pannonia“ vendéglő egész ujonan történt kiépítése által. Ez épület ma mind kívülről, mind belülről a modern -igényeknek minden tekintetben megfelel és

„KÖZPONTI SZÁLLODA“

czim alatt a figyelmével mindenre kiterjedő tulajdonos

NAGY GÁBOR

vezetése alatt áll.

KÖZPONTI SZÁLLODA

KÖZPONTI SZÁLLODA

Az utazók és vendégek kényelmére modern berendezésű vendéglőben mindenről gondoskodva van. **Külön termek** kisebb-nagyobb összejövetelekre, bankettre, **diszterem** nagyobb ünnepekre. Az utasok részére kényelemmel berendezett vendégszobák vannak. Az árak ez elsőrangú vendéglőben szolidak.

A kiszolgálás kitűnő.

A város minden részébe telefonösszeköttetés van.

Az erdélyrészi közönség figyelmébe!

Tisztelettel tudatjuk a n. é. közönséggel, hogy a

Gombos és Sztupjár Lyceum-nyomdája

mely az erdélyi részekben a legrégebb idő óta áll fenn s mely a kor igényeivel folyton lépést tartva, a leggazdagabban van felszerelve s azon szerencsés helyzetben van, hogy bármely természetű

Könyvnyomdái

MUNKÁKAT

a leggyorsabban, pontosan, izléssel és a legolcsóbb árban készít el.

Mint szakemberek, a nyomdászat terén majdnem egy negyedszázad óta működünk s e gyakorlati képzettségünk teljes biztosítékot nyújt arra, hogy a megrendelő közönség bizalommal forduljon megrendeléseivel nyomdánkhoz. — Teljes tisztelettel

Gombos és Sztupjár Lyceum-könyvnyomdája.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

AZ ÁSVÁNY-VIZEK KIRÁLYA

A BORSZÉKI SAVANYUVIZ.

Van szerencsénk a n. é. közönség tudomására juttatni, hogy **Kolozsvár és vidéke** részére a «Borszéki vizek» kizárólagos főraktárát

HIRSCHFELD SÁNDOR

fűszer- és csemege-kereskedőnek adtuk át.

A „BORSZÉKI VIZ” valódi minőségben a fő- és Kossuth-forrásokból állandóan van főraktárunkban liter és fél literes palaczkokban, kitűnően dugaszolva, zinn-kupakkal és czimkével ellátva.

Kolozsvár n. é. közönségének kedvezményt nyújtva, az árakat a legjutányosabban állapítottuk meg.

A Borszéki borvizek árai szabadon:

1-liter Borszéki víz, cserével 10 kr, üveggel 16 kr. — 10 üveg véteinél egy krral olcsóbban.
Félliter Borszéki víz, cserével 7 kr., üveggel 11 kr. — 10 üveg véteinél fél krral olcsóbban.

Kérjük a n. é. közönség nagybecsű bizalmát és pártfogását — kiváló tisztelettel

LÁZÁR és VERZÁR, a borszéki forrásvizek bérelői.

'The Gresham'

életbiztosító-társaság Londonban.

Magyarországi fiók:

BUDAPEST, FERENCZ-JÓZSEF-TÉR 5. 6. SZ.
a társaság házában.

Ausztriai fiók:

BÉCS, GISELLASTRASSE 1. SZÁM ALATT.
a társaság házában.

A társaság vagyona 1892. június 30-án frk — — — — 125,305,151.—
Évi bevétel biztosítások és kamatból 1892. ézi jun. 30-án frk 22,840,056.—
Kifizetések biztosítási és járadéki szerződések s visszavásárlások stb. után a társaság fennállása óta (1848) frk. — 271,905,620.—
A legutóbbi tizenkét havi üzleti idő alatt a társaságnál frk 125,732,050.—
értékig nyújtattak be ajánlatok, miáltal a társaság fennállása óta benyújtott ajánlatok összértéke frk — — 1,853,916,805.—
értékre megy. — Prospectusokat és minden közelebbi felvilágosításokat Erdély minden nagyobb városában az ügynök urak

ÉS A VEZÉRÜGYNÖKSÉG KOLOZSVÁRT AD.

Van szerencsém a t. közönség tudomására hozni, hogy 12 év óta fennálló s az erdélyi részekben elsőrangúnak elismert

MAGYAR POLGÁR KÖNYVNYOMDÁMAT

az utóbbi időben gazdagon felszereltem mint ama kellékekkel melyek nélkül a rohamosan haladó külföldi és a fővárosi grafikai művészettel lépést tartani szinte lehetetlen. Ez és a jó szakerők alkalmazása által abban a helyzetben vagyok, hogy az üzletemből kikért munkákat csin, tisztaság és gondos kivitel tekintetében nyugodtan merem a fővárosi elsőrangú nyomdák által kiállított munkák mellé odaállítani.

Különösen alkalmas könyvnyomdám Irodalmi művek, folyóiratok, hetilapok, iskolai értesítők, részvényjegyek, díszes oklevelek, üdvözlő iratok, számlák, bál meghívók, tánczrendek, körlevelek, üzleti kártyák, gazdasági, mag-, fűszer- és más árjegyzékek, névjegyek, szóval mindama nyomtatványok elkészítésére, melyeknek az izléses kiállítás belbecsét is emelni van hivatva, de épen oly gondnal és jutányos árban készítik mindenem hivatatos nyomtatványokat köz- és magánhivatalok részére s ezeknél a nélkülözhetlen gyors előállítást tartom főként szem előtt. Egyes nyomtatványokat, mint pl. a tagosító mérnökök által használt bírtokívek, földkönyvek, Combinatoriumok, kataszteri bírtokívek és földkönyvek, továbbá Gyakorlati szabályzat a magyar tűzoltó testületek részére készletben is tartok.

Midőn még, mint nyomdám keresetségét tanusítót felemliteném, hogy jelenben is egy politikai napilap, egy hetilap, több tudományos szaklap és időszaki folyóiratok nyomtatásával vagyok megbízva, azon reményben ajánlom adandó alkalomra a t. erdélyrészi közönség szíves pártfogásába könyvnyomdámot, hogy állandó törekvésemet: a magyar nyomdászatot arra a niveauura emelji, melyen az a külföld előhaladottabb nemzetéinél áll, becses megrendelése által előmozdítani kegyeskedik.

Tisztelettel

AJTAI K. ALBERT, nyomdatulajdonos.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BEDŐ ALBERT

az E. K. E. első tiszteleti tagja.